

ВТОРАТА БЪЛГАРИЯ И НЕЙНАТА НЕПОЗНАТА ИСТОРИЯ

Митко Белчев – Историческо дружество „Българска орда” – Стара Загора

Защо втората България? Историческата истина която днес познаваме и от която се ръководим говори за това, че след разпадането на Велика България и попадайки под ударите на Хазарите, петимата Кубратови сина повеждат племената си и тръгват да търсят нови поселения за народите си.

Още през 332 година император Константин 1 заселва сармати по северните брегове на Дунава за защита срещу нападения от Остготите. За кои сармати става въпрос? Дали под сармати ще се разбира българи? Не се знае.

От 493 г. Кутригурите водят многобройни войни с Източните римски земи като преди това нападат Готите и ги изтласкват от „Черноморска Скития“. По същото време Вестготите приемат Арианството/13/ и се заселват с позволенията на империята на юг от Дунава. По този начин на север имаме отчасти Прабългари, а от юг Вестготи. В своята хронология Теофан Изповедник/14/ споменава, че през 507 година българите се заселват и в Македония.

През 528 година вождът на Кутригурите - Грод/15/ приема Арианското християнство вероятно под въздействие на Вестготите, но не успява да го наложи над своя народ и се принуждава да бяга при същите тези Вестготи.

През 551 година Кутригури и Утигури влизат в конфликт заради Византия - чиято политика всъщност ги скарва. По това време вожд на утигурите е бил Синдилх който се е намирал в добри отношения с императорския двор. Тези два близки народа – както съобщава Прокопий/9/ /цитирайки легендарен разказ/ - са живели първоначално заедно. След това те се разделят. По късно Кутригурите изтласкват Остготите от Северното Причерноморие и се заселват на запад от Дон, а Утигурите остават в източната част на тези земи. За тези народи и събитията свързани с тях ни оставят сведения както Захарий Митилински, Агатий така и Менандер Протектор живели и творили в онези времена /10/, /11/, /12/ .

През 558 година Кутригурския вожд Заберган/16/ предприема поход към Константинопол, но отново се спречква със Синдилх.

В средата на 60 – те години на 6-ти век новопоявилите се Авари увличат част от Кутригурите поради факта, че са близкородствени племена и ги заселват в Панония. Към края на 6-ти или началото на 7-ми век Кутригурите от Аварския Каганат се разбунтуват и решават да избягат. Те потеглят с вожд си /според някои автори Алцеко или Алцеок, но може и под друго име/ и намират подслон в „Бавария“. Предателство обаче коства смъртта на по голямата част от тях. Останалите се преселват с бягство в северните части на Апинините и там се устройват.

Според Йоан Ефески/17/, при управлението на Маврикий/18/ -582 – 602 г. от Скития са се изселили 3 – ма братя единият от които Булгарис с 10 000 души, разбирайки конници /тоест мъже/, се е заселил на юг от Дунава. Същият не уточнява какви са били тези племена, но името на вожд им е достатъчно показателно.

През 20 –те години на 7-ми век главното прабългарско племе – оногундурите, заедно със сродните им утигури и остатъка от кутригурите създават Стара Велика

България под върховенството на Кубрат. Кубрат дълги години преди това е пребивавал в Константинопол и там заедно с вуйчо си Органа приемат християнството в неговия Монотеистки вид. По това време на трона на империята е Ираклий. Негова втора съпруга е била племенницата му Марина. Ираклий е покровителствувал Кубрат, а младия и красив младеж се е ползвал и с благосклонното отношение и на императрицата. По времето, когато е пребивавал там се ражда и единственото здраво императорско дете. То е било обгръщано с особено, дори бащинско отношение от Кубрат. Поради тези причини след смъртта на императора и по молба на императрицата – вече владетеля Кубрат се е опитал да помогне на младия Ираклий да се задържи на властта, но без успех. Съмненията, че Ираклий е незаконен син на Кубрат се самонасаждат и остават диря в тъмнината на времето. За всичко това откъслечни, но и с нотки на съмнения ни дават сведения както Теофан Изповедник така и патриарх Никифор/19/.

След смъртта на Кубрат и под натиска на Хазарите Велика България се разпада, а синовете на стария владетел потеглят с части от големия български народ в различни посоки.

Най големият – Бат Баян остава като федерат на хазарската държава и дълго време неговия народ съжителства с тях под името „Черни българи“ някъде между Кавказ, Азовско море и река Дон.

Вторият – Котраг и неговия народ котраги, заедно със сувари, сабири достигат до сливането реките Волга и Кама, където заедно с местните угро-фински племена образуват Вожко – Камска България. Тяхната държава просъществува до татарското нашествие. По късно тя се вписва във формирането на „Златната Орда“ /2/ където вероятно играе значителна роля чак до завладяването на „Казанското“ и „Астраханското“ – ханства от Иван Грозни и неговите наследници.

За третия син - Аспарух и неговият народ - оногондурите се знае доста повече. Най-вече това, че разширява владеният си от Днепър и Черно море до Стара планина и някъде до към река Искър.

Кубер и Алцек Дали заедно или поотделно, те повеждат част от прабългарите (котраги ?) по пътя на техните предшественици до Панония при Аварите. Малко преди това същите тези Авари в един от набезите си по ромейските земи оплячкосват и опленяват местното население от стар Трако – Илирийски произход. Новодошлите българи съжителствуват известно време с Аварите. В един момент на безвластие те се опитват да овладеят престола, но биват отблъснати. Поради това са принудени за бягат така както и техните предци от началото на века. Значително повече данни има за бягството на Кубер, който повежда да юг своите съплеменници и както и пленници на Аварите, наречени сермисианци. Съвсем естествено с тях тръгват и някои други – несъгласни с централното управление. Цялата тази върволица от хора се отправя към така наречените „Керамисийски полета“, намиращи се между Битоля и Прилеп и в продължение към Солун. Така постепенно те заселват и земите до „Синьото море“. Това са същите земи където стотина години по рано предишните Кутригури са заселвали оставяйки ясни следи от присъствието си като материална култура и човешко наследство. Така тогавашните и по късните единородци се свързват и както казва по късно Иван Микулич/6/ „...създават плътност от прабългарски народ който в едно с

тези от источната част изпълват земите между Черно и Адриатическо морета, както и от Карпатите до Бяло море в единния български народ...“

Както знаем от оскъдните данни оставени ни от хрониката за „Чудесата на свети Димитър“/7/, някои от „сермисианците“ напуснали пределите на общото съжителствуване с българите и се преместили към вътрешните и южните части на империята. А това не се понавило на Кубер и неговите боили и те трябвало да реагират по някакъв начин. Съгласувано или не, пак от тази хроника знаем, че някой си Мавър – вероятно приближен на Кубер се заселва в Солун и със свои хора се опитва да го завземе. Този план обаче не успява. Въпреки всичко той бива почетен от Императора с патрицианска титла и заедно с хората си бива заселен в района очертан между Западните Родопи и Пирин. Така в цялата тази територия от средата на Родопска планина до Охрид и от Сремската долина до Адриатика, на практика се очертава една втора българска територия (Втора България или Берзилия), владяна и управлявана от прабългарската аристокрация на Кубер.

Алцек с хората си отива на Апенинския полуостров и около Равена създава и управлява едно българско графство в съюз и под ръководството на Лангобардите /3/. Някои оскъдни документи говорят за това, че тези българи идват откъм северната страна на полуострова след неуспешен преврат срещу Аварския хаганат /4/. Дали обаче е така? Съществуват доста съмнения. Възможно е да имаме объркване с едно от доста по-ранните навлизания на прабългарски етнически елемент на Апенинския полуостров, където се споменава името Алцеко. Освен това северният път определено е станал твърде опасен, защото там аварите лесно биха ги спряли. Оценявайки възможните обърквания бихме могли да вкараме един друг възможен вариант, описан по-долу.

Вероятно след като бунта срещу Аварското управление се проваля, братята Кубер и Алцек заедно и с подвласните им хора тръгват към Македонско и Албанските земи. В един момент Алцек, не без знанието и съгласие с брат си Кубер повежда своите хора като преминават Адриатическо море и пристигат в Лангобардските земи. Вероятно Алцек е имал предварителна уговорка с краля на лангобардите – Гримоалд,

който пък за целта ще да им е предоставил кораби, с които да прекосят морето и се преселят на полуострова/5/.

Когато пристигат на Апенините, Алцек и хората му не само са очаквани но вероятно и повикани от Лангобардите на Гримуалд като противници на Византия и желани съюзници във войните им с Източната Римска империя. Така те биват заселени около Равена в южна Италия. Свидетелства за заселването и за съжителстването им с Лангобардите оставя живялият през 6-ти век Павел Дякон/20/ в своите исторически хроники. Спомените за тях не затихват с времето и дори днес са актуални. Много от съвременните италианци с гордост твърдят, че са потомци на Алцековите Българи. Около местата, където са се заселили някога тези хора, днес живеят албанците Арбарешни. За една част от тях се твърди, че може би имат нещо общо със заселилите се преди 1500 години в земите на днешна Албания – Кутригури и Авари. Природен закон е близкородствените хора да отиват и се поселват по места където съществуват ясно проявяваните близки или еднакви етнокултури. Дали Алцековите Българи са поддържали някакви контакти и връзки със събратята си на Балканите? Възможно е. Все пак териториално не са отдалечени чак толкова, че да не могат да се срещат! Дори върху Мадарския конник се споменава за чичовците на Тервел в множествено число при което се говори поне за двама такива. Дали тези българи са имали общ проект със тези свои събратя в името на нещо по-голямо и значимо в обзрението на близкото, а дори и по далечното бъдеще? Може би. Идеята за това не само е битувала, но е и била осъзната като такава още от времето на Кубрат и Велика България. Нас обаче ни интересуват събитията, случили се а и все още случващи се по земите в които е останал Кубер с ясната мисъл да сътвори държавно формирование което на един по късен етап да се обедини с формированието на брат му Аспарух. Интересуват ни и за това – как тези събития са повлияли върху съдбите и живота на хората живели и все още живеещи по тези краища? Как те са съхранили или променили етническата и историческата си същност?

Вече споменахме, че земите от Срем до Адриатика и Солун както и от от река Искър на север и Родопа планина на юг на към Кожух планина е живеел **народът на Кутригурите** в едно с потомци на ромеизираните Трако – Илири както и с части от Аварите а с тях и Склавините. Някога те са съжителствали в Хаганата на Аварите. По късно, след разгромяването на държавата им от Франките и Българите на Крум този обединен народ значително се увеличава като новопристигналите внасят съществения си принос в етноформирането на областа. В същото време на изток към масата от Утигури вече имаме немалък брой Анти и Склавини както и местно елинизирано тракийско население. До обеденението си през годините на Пресиан в тези два ареала текат паралелни етно формиращи се процеси които в някаква степен обаче притежават и своите различия. Независимо от това българския характер на областите се запазва а и връзките не престават да се заздравяват докато с тези от Апенините те отъняват и дори прекъсват.

Както твърди професора от Скопския университет Иван Микулич – до този момент в почти обезлюдените земи в територията на днешна Северна Македония а и в близките територии обкръжаващи западната ни съседка са се настанили и уседнали предимно хора от Българския етнически ареал. В себе си той е включвал както части от

местното заварено и доведено трако-илирийско население така и пристигналите с тях Склавини и Авари с които вече са били влезли в родствено – обединителни взаимоотношения.

Близостта в съжителството на Склавините от различните племенни формирования с древнобългарския етнос през всичките тези години създават възможности в езиците на тези два етноса да се вписват и разместват думи, изрази и понятия които в последствие да се превърнат в общи такива чрез които да могат да си общуват. По този начин се формира онази обща разговорна форма на общуване която дава възможността да се зароди общия език с всичките му нюанси, различия, прилики и отлики.

Че е имало степен на държано формирование от висок характер говори както намереното значимо съкровище от село Брап в днешна Албания така и археологическите разкрития от тези краища колкото и недостатъчни да са те, а и недотам коректно представяни след откриването им. Освен това и надписът върху Мадарския монумент недвусмислено говори за това, че някъде там „Чичовците“ на Тервел имат своите си взаимоотношения с Ромейската държава. По късно те дори водят и военни действия с нея при което ромейските войски биват разбити при Кавала. По онова време там България все още не е я имало. Възниква въпроса – с кои Българи се е бил Юстиниан? Щом имаме войскови формирования и територия наричана от авторите България а при положение, че не е Дунавската, то тогава това ще се отнася за другата. Малко по рано, след като Мавър не сполучва при опита да овладее Солун немалка част от българите както и другите съюзни им групи биват заселени по западните Родопи от Смолян на към Пирин планина където преплитат съдбите си с тези на последните остатъци от великите „Беси“. От всичко това е видно, че в територията ширнала се от Смолян до Кораб планина и от Срем до Адриатика е населена с народ твърде близък до събратята си на изток. От тук на сетне в тази доминирана от българите Кутригури етническа амалгама започват да протичат своеобразни етнообединителни процеси. Такива реципрочни процеси протичат и в източната част на балканите от Днепър до Искъра и от Карпатите до Стара планина а по късно и на юг в областта Загоре. Тук Българския елемент е консолидиран около Утигурите или – Оногондурите и процесите протичат в едно с еленизираното местно население както и с племената Анти и Склавини.

В период от 200 години тези две Българи се развиват по свои си правила и норми. Самите процеси протекли през тези години които ги определят и формират, колкото и да си приличат, притежават и достатъчно значими разлики тласкийки развитията им в различни посоки. Тези диференциации приключват когато по времето на Пресиан двете Българи начеват своето обединение.

Малко по рано - по времето на Крум, след като бива разбита и унищожена държавата на Аварите големи маси от Авари и Склавини из Панония се местят на юг като така допълнително се вписват към населението от западните български области. От тези нови народи а и от старите такива живеещи по тези територии продължават и дори се заселват етническите конфигурации. Много е вероятно днешните Албанци да са потомци на тогавашните Авари и отчасти Кутригури както и други племена. По този начин /хипотетично/ - днес, на север Гегите бихме ги определили като потомци на

новопристигналите Авари и по малко Кутригурите а на юг Тоските пък като потомци на Кутригурите и по малко на Аварите. Самите Сърби – и те преди да дойдат по тези земи са живяли в близост до Аварите а след разбиването на държавата им слизат надолу към Сремската долина установявайки се по тези земи. Вероятно точно по причините определяни от бившото съжителство с държавотворците – Кутригури и Авари – и до днес все търсят а и упорито присвояват българският генетичен материал за да обогатят своя ареал трупайки етническо количество и засилвайки моща която никога не са имали. Не напразно резултатите от проведените генетични изследвания сред днешните Българи показват по голяма близост с Унгарците отколкото с другите народи. Антропологът Ищван Ердели/21/ споменава, че най разпространен сред разкритите некрополи касаещи периода за който говорим е средизимноморския расов под тип както и европейския като цяло тип а тюркския и монголски такъв ни се предоставя само от единични случаи.

В изследванията си предхождали знаменитият труд „Общ произход на Баварците и Българите“ авторът проследява значителната връзка между баварците и българите въз основа на редицата езикови общения. Той обаче ги разглежда от към тюркския характер на етническата генеалогия и затова от днешна гледна точка сравненията вече не са съвсем точни. Ако обаче погледним нещата така както ги вижда Живко Войников – а именно от към тяхната древноиранска семантика ще забележим още по ясно тази Близост. Тук е редно да поясним, че се касае не само до Кутригурското влияние, а и до Аварското такова – което пак си е същото поради етническата им близост. При източните българи тези процеси се забелязват както в паралел с Ромънците така и по отношение на Украинците, което говори, че всички околни нам народи се създават на базата на нашия етно елемент приемайки неговите

градивност и значимост. Отчитайки всичко това във времената на обединението при Борис и Симеон а и още при Пресиан, от Плиска ясно осъзнават, че ще е нужно нещо повече от сътвореното вече за да се създаде онова хомогенно общество към което са се стремили и от двете страни. Особенното тук е не толкова в диалектната отлика а в народопсихологията на тези две единородни различности.

Докато западните боляри а от там и подвластното им население са били / а и до сега/ са по консервативни в тежненията си да запазят древната си природа, то източния български свят е по умерен и склонен на компромиси и отстъпки във взаимоотношенията си със заобикалящия го свят. Отчитайки тези различия далновидността на Преславските владетели взема решението което за онова време е било най правилното. Когато се приема единната християнска вяра по действащия за тогавашното време Константинополски православен модел е отчитено, че и в двете части на отечеството вече е имало немалък брой православни християни които са били значима и важна част от целокупното население. Приемайки ги като предмостие и сигурен съюзник в това си начинание централната власт минава на по високо ниво в реализирането на идеята „**един народ, една вяра и един език**“. Вече създадените глаголически писмена дават някаква възможност, но те обслужват повече западната част на страната поради факта, че в някаква степен са пригодени графологически предимно за прабългарско – аварския характер на тамошното население тъй като тези знаци са разпознаваеми за тях а местното християнско население ползващо гръцките или латински писмена е малобройно или поне доста по мало-количествено. Това говори и за повече езичност на запад отколкото на изток. Не напрасно дълго време – чак до 18 век в земите на Хърватската държава се е ползвало и то активно облото глаголическо писмо защото **и самите хървати са били близки до прабългарското етническо семейство** живяло и преселило се с Аварите в Панония както ни разяснява тяхната същност професор Иванов. Усетил и разбрал цялата проблематика княз Борис а по късно и цар Симеон изпращат целия просветителски елит на страната в Девол. Назначават приближения на властта болярин Домета за управител и вероятно подсилват гарнизоните а и населението с допълнителна източна сила. Много вероятно е онези съпротивляващи се боляри – поддръжници на Расате да са били точно от тези земи, тъй като тези хора притежават онзи специфичен консерватизъм на духа, който ръководи техните житейски позиции. В подкрепа на тези мисли стои и още един факт на съпротива от един по късен етап. По времето когато за цар на България се поставя по малкия син на Симеон – Петър пак тези – западните боляри правят опит за преврат опитвайки се да поставят законния според тях наследник – Михаил. Всичките тези усилия определено са си стрували защото тези територии от там на сетне остават като стожер на българското християнство и етническата му единност. Ето защо тези владетели са запомнени от историята със своята гениалност съумявайки да сътворят и запазят българското общество утвърждавайки го пред света в цялата му структура. В подкрепа на твърдението за абсолютния български характер на тези земи се явяват както „Пространното житие на Климент“ от Теофилакт/22/, така и „Краткото житие на Климент“/23/ където се казва, че „ ... светото писание е преведено от Кирил на тукашния /диалект/ и след това при другите българи..“

След възстановяването на Българската държава от Асеновци за кратко страната е отново обединена. Активиралите се различия и деградацията в морала на елита като ракова метастаза обаче остават. Колкото и минимални и незначителни да са, те създават огнища на етническа разложителност. След смъртта на Иван Асен 2-ри Адриатика отново е откъсната от Страната а в земите на днешна Македония се развиват вътрешно – диференциращи отношения. Някои от управителите се самопровъзгласяват за независими. Други влизат в състава на набиращото сили и разрастване Сръбско кралство. Нещата се стабилизират в някаква степен едва след като за цар на България бива избран Скопския деспот Константин Тих. Това обаче е за кратко и тези земи отново са откъснати от България а в набиращия скорост местен сепаратизъм, тези малки различия се превръщат в предпоставка за установяването на институционалната различност. Какво представляват всъщност тези така наречени „малки различия“?

Когато в земите на западните българи се появяват самостоятелните владетели – севастократора Стрез от Асеновото коляно владеещ земите на Македония и Девол и неговия братовчед – деспот Алексей Слав - самостоятелен управител на западните Родопи и источна Македония те въвеждат не само управленско различие в тези области, но и фаворитизират езика на местните наречия превръщайки ги в своя териториална норма. За да задържат властта си те дори приемат сръбското върховенство на Стефан Неманя / севастократор Стрез/. На един по късен етап и самият Иван Александър се отказва от каквито и да са претенции към земите на запад и на юг от Средец в полза на зет си – сръбския крал Стефан Душан. Тогава в тези земи трайно се настаняват сръбската власт, а отношенията и политиката и налагат трайно своя отпечатък. Така се появяват местните сръбски феодални владения: - Прилепското кралство на Вълкашин. Велбъджкото десподство на Драгашите. Серското княжество, Моравското и Косовското десподства. Въпреки това тези феодални владения макар и под шапката на Сръбското върховенство фактически си остават княжества с изразен български характер а дори и едно от тях е управлявано и владяно от брата на българския цар Иван Александър – деспот Иван Асен Комнин. Валанското деспотство се е намирало в старите земи на Кутмичевица – от Белград / днешния Берат/ до Вльора и планината Пинд. Там се е формирал и родът Кастриоти чийто най ярък представител е Георги Кастриоти. Бъдещият основател и национален герой на Албанската народност. Макар и като феоди в явна сръбска държава, етническата същност на населението не може да бъде друга освен българска. Въпреки това няма как да не са били упражнявани някакви опити за сърбизация още по онова време. Те обаче не са дали кой знае какви резултати. Между прочем самият крал на Сърбия по онова време – Стефан Душан, дори е толерирал българското, като се е сближавал предимно с български боляри и е давал явната си подкрепа за разцвета и издигането на местата и селищата с български етнически характер като Девол, Серес, Скопие, Призрен и други такива. Все пак той кръвно е бил свързан с почти всички знатни български родове. Въпреки всичко, раздираната от противоречия България – кокто и целите балкани попадат под османска власт за петстотин и повече години, като това дава съвсем друг тласък както на етническата диференциация така и на обратната консолидация.

Тоталното безправие и верско унижение на българското население в периода на Османското робство раждат хайдушката съпротива и редицата спонтанни бунтове както и организирани съпротиви. Едно такова е въстанието на Карпош/24/ – или Петър – разпростряло се както в днешна Северна Македония, Пиринския край, Западните Родопи и до към Доспат. На север те достигат до София, Пирот и Ниш подпомагайки действията на „Свещенната Лига“/25/. Тези съпротиви са били потушавани с много кръв а населението прогресивно е намалявало. Това е давало възможност за по голяма консолидация на народа и съответно до по голяма ефективност във взаимоподпомагането. В същото време на много места – къде доброволно, а в повечето случаи насилствено, големи маси от българите приемат исляма. Така те се откъсват не само от единителя – общата християнска религия, но и от целостта и здравината на етноса, лутайки се между религиозната си вече принадлежност и езика на който говорят. Дадените юридически права на Цариградската патриаршия да представлява целия християнски свят определят възможността чрез езика на проповедта и единствените позволени училища децата да се учат само на гръцки език и да изучават само гръцка история. От тук чрез активното прилагане на физическо и ментално насилие от страна на Фанариотите върху българското християнско общество, постепенно еленизира и откъсва значими групи хора с българско до този момент - съзнание. По късно такава политика бива прилагана и от нашите сръбски и румънските братовчеди спрямо сънародниците ни. По този начин чуждия национализъм упражнява тоталното си влияние върху разколебаната етническа основа сеейки семената на разделението и жънейки своя успех. Така големите групи етнически българи постепенно се деетнизират и днес само етнографията говори за това какви са били някога.

В Сърбия, до началото на ХХ век е доминирало българското етническо начало. То се е разполагало на изток и на юг от река Морава, както и от притока и - Българска Морава / днес наречена Южна Морава/*. Тази област се нарича Поморавие а в едно с нея е и Тимочкия край – Неготинско и Зайчарско. Днес по голямата част от населението на тези земи е в голяма степен асимилирано и вече е със силно изразено сръбско съзнание. Същественото обаче езикът на който се говори там е с ярко запазена българска същност. Около Ниш се говори на неразбираем за Сърбите от Войводина и от други краища на запад от Морава – език. Например: - Когато излезе филмът „Зона Замфирова“, там той е гледан със субтитри, за да бъде разбран. Често местните хора от Поморавието и от Тимочко казват: - „... *Причамо пола бугарски – пола српски*“ **което ще рече** - „ *Говорим наполовина български и наполовина сръбски*“. В много от тамошните села, където местното население е запазило сравнително добре българския си диалект можем да чуем следния въпрос - „ *Хочеш да ти причам по српски или сакаш да ти зборвам на нашенски..*“. В западните покрайнини се говори на повече разбираем български език въпреки, че и там са започнали вече сръбизационните процеси защото липсва майка България. Въпреки това обичаите и културата тук са си останали все още с ясно изразения си български етнографски характер и духовна стойност. Такова е положението и при сръбските анклави в Косово. Това са районите населени с уж сърби намиращи се около и в Гнилянско, Призренско, Прищинско, Качаникско и Жупско. Сръбският колониален процес тук е протичъл бавно, но необратимо и само факта, че

тези „сърби“ говорят на не само странен но и различен от официалния сръбски, говори за това какво е било етническото начало на тези хора. Този местен „сръбски диалект“ е повече близък до българския както по граматически характеристики така и по разбираемост отколкото до сръбския. Него го разбират и говорят дори и местните по възрастни албанци докато в същото време не разбират нищо от класическия сръбски.

В Сърбия има Шопи и сродните им Торлаци които днес считат себе си за Сърби. Пример за наличие на връзка с времената когато някога тези хора са били българи е съществуването на сръбски и хърватски песни – наричани „Бугарицици“. Тези творения отразяват времената и събитията около завладяването на балканите от османците показвайки характера на тогавашното население.

В Гърция и в Румъния има големи маси хора считащи себе си за изсконни гърци или румънци, но същите притежават български фамилии, а хората и песните им са подчинени на таквата неравноделност характерна единствено за тези които са ги донесли някога на Балканите – Българите. Хилядолетното българско етническо, политическо и културно доминиране в северна Гърция е оставило неизличими следи. Южно от Преспанската котловина в Костурско българите са дали най яростния отпор на турците по време на Илинденското Въстание. През втората световна война пак там избухва въстание срещу гърците и се създава малка местна българска армия наречена „Охрана“. Местните българи по тези краища днес наброяват около 400 000 души а със съвременните емигранти цифрата става особено внушителна.

По време на възраждането тук се развиват много интересни и значими събития които определят не само българския характер на тези земи , но и събуждат активността на тамошния елит в етноопределянето на региона. За начало на националното пробуждане се смята написването и популяризирането на „История Славяно – Болгарская“ през 1762 година от македонския българин – монаха Пайсий Хилендарски. По късно редица тамошни българи се явяват проходници на българското възраждане, по тези краища. Това са братя Миладинови, Райко Жинзифов, Григор Пърличев, Йоан Константинов Джинот, както и Йоаким Кърчовски, Кирил Пейчинович, Теодосий Синаитски, Неофит Рилски, Павел Божигробски, Натанаил Охридски, Партений Зографски, Йосиф Ковачев, Димитър Македонски и други. Всичките те са писали и творили на местния диалект а такива като Никола Попфилипов и Партений Зографски/26/ правят опити да наложат македонския диалект и най вече „западно македонското „ наречие“ за единен език на българската диаспора. Самият Попфилипов пише до Найден Геров по онова време коментирайки буквените знаци Ъ и Ь : - „...Това нещо не ще се съгласи никогаш в западната наша България като употребителни знаци защото те се употребяват само по някои малки наши краища...“ В своя статия Партений Зографски изказва следното мнение: - „... македонското наречие не толко не трябва и не может да бидет исклучено от обций писменний язык, но добро то беше ако оно ся приймаше за главна негова основа . По таа причина что оно е по пълнозвучно, по главно и по стройно и по пълно и по богато. Представители на тоа наречие се югозападните страни на Македония...“ **Може би , ако тези идеи се бяха възприели тогава** проблемите които имаме днес с нашите братя, не биха съществували изобщо. Така или иначе за общонационален език тогава се възприема източната

диалектна форма която се и дообработва от руските филологически експерти което доусложнява езиковите взаимоотношения между западната и източната България.

Geographical regions in Serbia

В тази светлина нека разгледаме една от фолклорно-етнографските групи ширнала се от Карашовене/27/ в Румъния и прескачайки Дунава на юг се разпростира до Албанските планини минавайки през Вардарска Македония, като на запад ги откриваме около Призрен и Подгорица а на юг в Егейска Македония – около Кукуш където на белодрешковците се е казвало, че са турлаци. Намираме ги и по посока на към източните Родопи – около Серско и Неврокопско до към Смолян а в другата - източна те колонизират протежението на цялата Старопланинска яка, от Ниш та до Варна че дори и до Добруджа. Тези хора – балканджии, в миналото – а и днес, са

- „ **Наричат ги Торлаци.** Те са българска етнографска група населяваща Видинска и Монтанска области, Чипровско, Берковско и Белоградчишко. Торлаците живеят в районите на Габровско, Велико Търновско, Шуменско, Бургаско, Сливенско, както и в Пиротско, Лесковац и Княжевац а и в Марионово, Куманово, Крива Паланка и по Скопска Църна Гора / днешна Македония/ както и на още някои места из балканите...“ Техните поселища в повечето случаи завършват на ЦИ или ЦА /Смилковци, Стакевци Чипровци, Плачковци, Цонковци, Сенковци, Берковица, Ябланица и т.н/ и показват ярко своето начало в едно с етнографската си близост.

„...Едни ги определят като потомци на траките а други казват, че са наследници на прабългарските войни. Те са хора мълчаливи, затворени и чудати, но душевно открити и безкрайно емоционални.“

В едно обаче учените са категорични: - езикът им е от така наречените „преходни говори“. И те и Шопите „екат“ и „шокат“. И те и Шопите и Граовците не изговарят някои от съгласните /например звукът Х/ както и заменят някои от гласните звуци с други близки такива /като А с Ъ и О с У/. Също така притежават своята – отличаваща ги от другите антропология. Те са невисоки, но здрави, с набита конструкция и телосложение. Твърде много приличат на казаното в началото за „кутригурите“. Днес, тези хора в Румъния се считат за Хървати или сърби. В Сърбия са сърби – или „ни сърби ни българи“ - както ни ги представят Вук Караджич и Бранислав Нушич. В Македония са македонци а в Косово и Албания са „горани“ или „нашенци“ За нашата страна Торлаците, шопите или балканджиите са просто българи – ако и да са малко по особенни. Дали са само потомци на Кутригурите, или имат и аварско генетично присъствие или пък са отломка от берсилския клан на кутригурите, дали имат и трако – илирийски корени – не се знае, но при всички случаи това, че са разселвани само по планинските масиви и проходите дава повод за по специално отношение към въпроса. Най интересното при този съпътстващ основния разказ – случай е факта, че тази група живее – или през повечето време е живяла само по планините и то около пътеките и проходите през тези планини. Съществува и хипотеза, че тези хора са потомци на Таврите за които се е твърдяло, че са отглеждали и ползвали „Турове“. Същите, на един по късен етап се вплитат с Кутригурите и Аварите и логистирайки техния поход на запад идват и по тези земи. Живота им из местата през които са минавали оставя ясен отпечатък върху тях като им налага една по особенна стопанска и битова култура. Те градят къщите си предимно с камъни, греди и дъски а някои от стените с преплетени пръти и измазани с пръст отвън и отвътре. Покривите на тези домове са от изцепени каменни плочи. Не е важно тези хора дали се наричат Торлаци или Турлаци защото гласните О, У и Ъ както Е и А се преплитат в изговорната форма според това къде е мястото им на произнасяне. Освен това редица думи и звуци с локално значение ги откриваме като характерна особенност на етногрупата. Такъв е случаят и с нехарактерният и все още изричан от тези хора - звук - / ЙЪ/ - Йълътъ/а/ - Елата. Йърмъ/а/ - Ярма. Йъдливи – едливи Йъжбъ/а/ - Ежба /Свада/ - Бурйън /Плевел/ и т.н.

Показателен факт е, че при най консервативната част от тези хора /турлаците – помаци/, са се запазили във фолклора им обичаи, инструменти а и множество старинни песни показващи не само старобългарския характер на общността, но и принадлежността

им към групата ширнала се по планините на полуострова. Така например в Тетевенско, около село Галата живеят българо-мохамедани приели доста късно исляма. Те говорят, пеят и свирят на инструменти каквито ги има единствено в Смоленско, в Косово, в Албания както и в части от Македония. Един от тези инструменти е „Байламата“ - малка триструнна мандолина която при свирене се държи високо и на нивото на гърдите.

При Карашовените, около Свърлиг, в Белоградчишко, Чипровско а и надоло към Македония – там където имаме Торлаци като и при тези около Еленско, Тревненско а и още по назапад – около Лужица и Призренско както и доста по на изток вървейки по билото на Стара планина, ще забележим странни неща. Там, на тяхното Влк или Влък отговаря Вълк или Волк, както и на Жлт или Жлът пък Жълт или Жолт. Също така тук намираме и думи като Слъза /сълза/, Зъмя или Зъм /Змия/ както и Зуна /дъга /, Тумбе/възглавница/. Тези думи и изрази ги има само при Турлаците а думите – Драгинко /деверко/, Друм / път с важно назначение и посока/, Геран /кладенец/, Папур и папуреница / царевица и шумата и/ както и Гъония / прав тъгъл/, Юрта /сакрално и защитено място с поляна в средата - равнозначно на Мегдан/ и т. н. са откривани по всичките краища на торлашката диаспора. Дори и в езика на Албанците се говори за едно: - **Някъде - далече във времето - всичко е започнало като общо или пък се е получило вторично и преплитащо се етническо начало.**

Не на последно място да споменем и за едни по особенни празници - „вълчите празници“. За тях ще кажем само това , че и те присъстват по вече познатия ни етно – ареал. Това е само малка част от езиковите особености на Торлашкия диалект независимо от това дали се намират около Белоградчишко, Карашовенско, Търновско, Македонско или където и да е другаде по Турлашката етно-обособеност. Вниквайки в езиковата им особеност забелязваме не толкова някакво изначално различие с околните отколкото близостта на едно бавно отдалечаващо се родство. Това показва, че тези хора в далечното минало са били народ близък до Прабългарите, но същевременно притежаващи и своите различия. Тук Ганчо Ценов е определено прав изразявайки мнението, че Турките от времето на Великите преселения изобщо не са Тюрки а Авари. Доста по рано в „Стратегикон“ от ПсевдоМаврикий, ни се оставят свидетелства за това, че това племе като многочислено и свободолюбиво не е познавало превратностите и трудностите на времето а и живота ги е обучил на това да се бият храбро с неприятелите и да оцеляват на пук на всичко. Още Херодот пише за наличието на „Иурки“ които ги свързва с Таврите и Скитите а Помпей Мела вече ги нарича „Турки“. По късно Константин Багренородни вече твърди, че „Турките“ говорят склавински и наричат предводителя си Воевода а Симоката/28/ ги характеризира като Таври и Абари. Поради всичките тези изброени доказателства за наличието в древността на такъв народ свързан с прабългарското начало можем да приемем за възможно, днешното наименование да е продължение на онова от миналите времена и да означава - „ потомците на Турките“ тоест, на онези които водеха „туровете“.

Завършвайки така открито, но и с възможности за продължение по разсъжденията си относно Турлаците нека да се завърнем към основния разказ а именно как се е развивал живота на другите Българи:

Днес в Сръбско тези хора - Граовци, Шопи, или Турлаци са подложени на една брутална асимилация и в голямата си част вече се чувстват като „прави Сърби“ а този процес започнал още от средновековието, се е засилил след успеха на Сръбското въстание и появилата се нейна полу-независимост. Тогава амбициите на КараДжоржевичите е била да възстановят Душанова Сърбия с всички средства. Това е включвало както повече и по голямо население така и територия. В крайна сметка тези им идеи се реализират единствено и за сметка на съседните народи, най вече – българския. Населението от Поморавско или Нишавско които са немалка част от Торлашко – Шопския западен български ареал винаги са се чувствали като българи доказвайки своята принадлежност чрез съпричастността си към тежненята на своите сънародници.

След въстанието на Карпош избухнало в подкрепа на действията на Свещената лига през 1689 година и разпространило се из цялата западна българска диаспора се развиват интересни събития които изкарват на преден план личностите определящи значимостта на българското по тези места.

През 1735 г Османската империя започва война с Русия а на следващата година във вайната се намесва и Австрия. При настъпването на австрийските войски на юго исток между София и Ниш избухва българско въстание определило характера на тези места и показало на света съзнанието на населението и неговите национални тежнения.

През 1804 година избухва сръбското въстание и стотици българи от тези крайща се стичат под знамената надявайки да се здобият и те със своя свобода получавайки по късна ответната помощ. Б. Кунеберт пише за онези времена: „... *Първи бяха българите които се притекоха в Сърбия..*“ *Самият Раковски споменава в записките си, че „...в Сръбското освобождение във всичките Кара Георгиевски дружини най храбрите са били българите...“*. Още тогава обаче се появяват и сблъсъците между надигация глава сръбски ултранационализъм и чувствата на българите за самобитност и национална гордост. Първите стълкновения със сръбските водачи имащи други цели и амбиции са от 1807 и последвалите години. Тогава се сваля доверието от хайдут Велко и се арестуват някои от водачите на тъй наречените „бекарски“ дружини. Това от своя страна довежда до вълнения сред българите на исток от Морава в Нишавско и в Пиротско. Хайдут Велко вече е значим водач на голяма чета от Торлашки българи когато сръбските власти се опитват да тушират българския характер на бунта. За целта се инсценират оплаквания от кметовете в Моравско против него в следствие на което хайдут Велко е трябвало да бъде осъден и затворен.

През 1835 и 1836 години избухват типични български въстания в Нишко и Пиротско срещу турската управа като при това е търсена и подкрепата на сръбската управа. Тя обаче се оказва уклончива и непоследователна целяща повече установяването на сръбския характер отколкото някаква реална подкрепа. Сръбските власти са се страхували от успеха на едно такова начинание в териториите с ясно изразено българско съзнание. Те са смятали /не без основание/, че въстанието ще доведе до обособяването на свободни български зони а от там и до разрастването им на юг и исток. Тази опция изобщо не ги е устройвала и е противоречала на целта им „Велика Сърбия“. Отношенията стават видни и от документите показващи характера на

Пиротското въстание от онова време: - Единият – сръбския - изразява становище, че поражението на въстанието се дължи на неразбирателството между българските първенци за тактиката на въстанието както и на несъгласуваността им в процеса на бунта. Другият – българският говори за наличието на явно предателство и двойственост от страна на сръбските власти и местните им първенци. Въстанието е било провокирано а след това изоставено и дори стопирано от сърбите.

Когато на 27 април 1833 година град Зайчар и околността му влизат в пределите на сръбската държава районът бързо се превръща в център на българското революционно движение. Там намират сигурно убежище редица български хайдутини и войводи като Иван Кулин, Филип Тотю и Панайот Хитов. В Зайчарския затвор лежи и Васил Левски през 1868г. защото е бунил тамошните българи както пише самия дякон на Данаил Хр. Попов през 1871г.: - „...и аз на 68-мо лето бях затворен в Зайчар в тъмницата защото съм бил проповядвал на тамошните българи да умират за българщината си, че им е отечество...“

В годините след освобождението българите запазват будно националното си съзнание въпреки терора и репресиите на които са подложени от сръбските власти. През 1885 година те вдигат въстание срещу властта с желанието за отделяне на Зайчар и Тимошкия край от Сърбия и присъединяването им към княжество България. Въстанието е удавено в кръв а пародоксалното в случая е, че водачът на бунта наричан „Зайчарска буна“ е не кой да е а самият Никола Пашич. След разгрома на това събитие той бяга в България. Тук се опитва да влезе в политиката, но неуспешно. След години ще стане Министър - председател на Сърбия и ще провежда агресивна антибългарска политика.

В изследванията си върху отношения, събития, контакти и интереси между сръбската държава и българската диаспора от онова време а и до днес направени от Стоян Райчевски** се вижда как полета щенията на официална Сърбия към нашите земи и нашия етнос ескалират и от средата на 70-те години на 19 век довеждат до тенденцията в плана Гарашин където се казва, че: „... до река Искър на изток се говори прави Сръбски а от там до Черно Море развален такъв...“ В изпълнение на този план през 70 – те години на 19 век сръбските власти в Поморавието и в Нишавско прогонват българските свещеници и учители и назначават за такива - сръбски. Преследвайки тези си цели сръбската пропаганда от онова време стига до там, че за живеещите пък на юг от Поморавието до към Солун се твърди, че са единствено и само „южни сърби“. По този начин към „Велика Сърбия“ биват приобщени както Нишавско така и цялото Поморавие и Тимошко а апетитете не спират до тук и се насочват дори към София и Видин. Към Лом и Кюстендил. И дори към Самоков и Перник. Тук не говорим и за поплъзванията на юг от Осогово и Крива Паланка на към Егейска и Вардарска Македония. За съжаление тези техни аспирации биват подкрепяни и от великите сили. Както от АвстроУнгария така и от Руската Империя. В лицето на дипломата граф Игнатиев след края на освободителната Руско- Турска война, на Сърбия биват подарени Ниш и Пирот в едно с техните български покрайнини. В следствие на това те постепенно се обезбългаряват напускайки тези краища от жителите, осъзнати българи. Там остават единствено тези които приемат сръбското поданство и съзнание, след като вече са достатъчно добре обработени от пропагандата на западната ни съседка.

Всъщност властите на запад от държавната ни граница знаят, че най лесно се сърбизират православните етноси поради общата вяра за разлика от католиците и мюсюлманите. Преследвайки целта си - земите до река Искър да бъдат овладяни - Сръбската държава решава, че може да я постигне в една изненадващо, бърза и коварна агресия срещу нашата млада страна. Така крал Милан удря в гръб и неочаквано през 1886 година Българското княжество подстрекаван както от изток така и от запад, но ентузиазма, геройството и саможертвата на целия български народ правят нещо невиждано и пак само намесата на тези „Велики Сили“ спасяват сърбите от пълен крах. В един много бърз марш, нечувстващи умора, жажда и глад, водени от мисълта, че току що извоюваната свобода на отечеството е изложена на огромна опасност, опърпаните български войни на щурм и в движение, не само отблъскват, но и преследват изгласвайки извън Ниш и Пирот вероломния агресор. За етническият характер на тези райони говори и факта, че в помощ на българските войски отбраняващи се срещу настъпващите сръбски войски участва съвсем доброволно и местното население с партизански и други помощни действия.

Както споменахме по горе, във времето на възраждането западните територии имат своя прочит на идеята за идващата и възрождащата се България. Целият този район от Зайчар през Пиротско, Нишавско и надолу към Вранча и Лесковац през време на възраждането е бил в диоцеза на новоформиралата се и институцирана Българска Екзархия което по най красноречив начин говори за Българския характер на този край. Всичките тези актове обаче стават не без борбите за исконна българска църква разразила се през 60 –те години на 19 век довели нещата до включването на териториите в Българската Екзархия. Бележит български възрожденски учител от Пирот е Петър Горгиев/29/ преподавал на български език в местната диалектна форма. В тази светлина от онова време вече виждаме като назрял въпросът с единението на целокупния български народ в неговата етническа цялост. Независимо от различията по отношение на това, как да се конструира единния език в помислите си тамошните българи все още не считат себе си за по различни от народа Български. Чак във времената на революционния кипеж там започват да се забелязват наченките на друго или по точно първично и локално осъзнаване.

Редица местни революционни дейци се вписват в първата а после и във втората Белградски Легии с едничката цел да подпомогнат общото – българско освободително дело. Такива са Ильо Малашевски/30/, Христо Македонски/31/, Димитър Беровски/32/, Спиро Джеров/33/ който загива при Бузлуджа като четник при Хаджи Димитър както и още много други. Когато Левски тръгва да организира комитетите през 1869 година, отива и в Разлог където създава такъв / по записки на свещеник Костадин/. През 1872 година той пристига в Крива Паланка и отсяда в Осоговския манастир придружен от Тодор Пеев/34/ събирайки съзаклятници. Такава група се създава и във Велес а със доктор Константин Робев/35/ от Охрид, Михаил Костенцев/36/ от Щипско и Димитър Ножаров/37/ от Неврокопско Левски е поддържал близки връзки като е водил активна кореспонденция. Запазено е писмото му до д-р Константин Робев от Охрид. „...Докторе и драги брате дойде и най после часът да помислим и за вашия край. Да дайде Бог здраве като мина към Щип и Скопие ще гледам да дойда и във вашия град...“ За съжаление обстоятелствата му попречват и

Апостола не осъществява това си намерение. Дори и помощниците му не успяват да го направят въпреки намеренията им. За това говори описанието на срещата на Димитър Общи с Атанас Хинов от Тетевен „ ... Даскал Тодор / Пеев/ замина за Охрид за да отвори път. След като се върне и пътят бъде отворен аз ще работя по тия места ...“ Самият Димитър Общи е родом от градчето Дяково/38/ намиращо се в днешно Косово. От казаното е видно, че не само е било намерение, но се е и започнало да се прави нещо по освобождаването на този край и то не без помощта на местните активисти и родолюбци. Дори е съществувала идея лансирана от Левски, че е нужна обща конференция която да определи датата, стратегическите цели и тактиката на воденето на бъдещите бойни действия, която да се състои в Пиринския район на Македония В същото това време обаче не можем да не отбележим и другата тенденция.

По време на Априлското въстание в района около село Разловци/39/ - днес в реп. Северна Македония - избухва Разловското въстание ръководено от поп Стоян Разловски/40/ и Димитър Беровски за когото споменахме по горе, че е бил приятел и съратник на Левски. Въстанието бива организирано в края на 1875 година в Солун от комитета „Българска Зора“/41/ и по късно се разраства обхващайки Малашевието, Радевищ, Струмица, Петрич, Мелник и Осоговието. На знамето на въстаниците върху червен фон е стоял в жълто избродиран лъв и надпис „Македония“ и „Станете да ви освободя“.

През 1878 – 79 година и след като разбират, че остават неосвободени българите в Пиринския край вдигат Кресненско – Разложкото въстание обхванало Неврокопско, Демирхисарско, Серско, и Малашевско като в него активно участие по подготовката взимат Натанаил Охридски/42/, Стефан Стамболов, Никола Обретенов, Методи Кусев, Васил Диамандиев/43/ и комитета „Единство“/44/. Идеята на въстанниците е била при наличието на руски сили и вече свободната българска земя да се активира международното мнение и да се доосвободят останалите български земи. За съжаление това не се случва а и след съединението на княжеството с Источна Румелия този акт вече става съвсем невъзможен. Международната нагласа вече не работи в полза на такова голямо обединение. Поради тази причина се заражда и пополяризира идеята за Автономията на западните земи и най вече на Македония.

Автономистката идея всъщност се явява като една от концепциите залегнали в основата на Б.М.О.Р.К. както се е наричало ВМРО тогава според най стария запазен устав. В общи линии идеята е била да се създаде автономна македонска държава със столица Солун в рамките на османската империя. В нея всички етноси ще се радват на равни права и ще се наричат Македонци. До тези идеи се достига след като се разбира, че поради външни блокиращи фактори обиденението с България на този енап е невъзможно. Освен това твърде преплетени интереси съществуват в района а и етнически той е достатъчно пъстър / ако и да преобладава българския елемент/. Тази идея е представена от Уйлям Гладстоун прокламиращ лозунга „ Македония на македонците“ превърнал се по късно и в знаме на македонизма. Всичко това изгражда у местното население една силна регионална идентификация поддържана от специфичния тамошен консерватизъм. Тук трябва да споменем отново името на Христо Силянов/45/ изявен радетел за автономията на Македония, но в същото време и

критикар на съединението защото „ ..то отблъсква обособяването на Македония в самоуправляваща се област...“

Ранните автономисти са вярвали, че извоюването и обявяването на автономията в рамките на Османската империя ще доведе на един по късен етап и до обединението с княжество България и Источна Румелия След като това обединение обаче се извършва само между последните две, то тогава автономизма започва да прераства в борба за пълно и самостоятелно „Македонско“ освобождение. Ярък документ за тези времена е големият и дълго време скриван труд за тези времена наречен „Македонския Алманах“/46/. Не бива да забравяме и появата на Македонисткото движение както сред тамошните възрожденски дейци така и сред революционерите. Освен, че се явява като самостоятелно течение появило се като някаква културна реципрочност то е използвано активно и от сърбите в прокарването на техните асимилаторски амбиции. Явни представители на тези идеи от това време са:

- Георги Пулевски – разглеждан като ранен македонист и радетел на това, че македонците са самостоятелен и отделен народ.

-Кръсте Мисирков – който се е лутал и не малко пъти е преминавал от македонистки към български позиции, но към края остава на утвърдени български такива.

-Петър Попарсов, Димитър Чуповски – които дори в едно с Коста Глупчев и Наум Еврович минават по късно и на про-Сръбски позиции създавайки дружеството на Сърбо-Македонците.

-Интересен е и случаят с митрополит Теодосий Скопски който първоначално е борец за църковна независимост, но по късно се опитва да възстанови Охридската архиепископия и да я направи самостоятелна и македонска. По късно осъзнава грешката си и завършва дните си в Драгалевския манастир като действителен член на българското книжовно дружество. /47/ Не бива да пропускаме и драматурга Войдан Чернодрински – създал неповторимата драма „Македонска кървава сватба“. Всичките тези елементи събуждат Македонизма като възможност за извоюване на независимост както и в проходящ отделен идентифитет. Ярки представители /всеки по своеме/ на това течение са Тодор Александров, Ванче Михайлов и някои други революционни дейци. Самият Иван Михайлов е активен радетел на идеята за независима Македония като швейцария на Балканите.

По същото време от средите на българите патриаршисти се появяват и „гъркоманите“ а от тях във времената на революционния кипеж и последвалите ги – илинденски събития се раждат и гъркоманските андартски чети като тези на :

- Коте Христов. Първоначално той се изявява като деец на ВМОРО, но в последствие поради наранени властови амбиции и от съблазанта на парите минава на гръцка страна.

- Геле Търсиянски. Първоначално е член на ВМОРО и то като ръководител на местния революционен комитет. След раздор с Васил Чекларов се свързва с гърците и е спечелен за тяхната кауза.

– Вангел Георгиев. За него може да се каже същото – че е бивш член на ВМОРО и че след това преминава на гръцката страна.

- Павел Киров. Интересна е неговата съдба. Самият тай признава пред британски журналист следното „... аз бях българогласен грък. Бях привлечен за българската партия от Гоце Делчев който казваше / Дойде време да играем за България. Ние всички сме българи./ От Друга страна Атанас Янков казваше / Македония на македонците. И Сандански беше за Македония а Сарафов беше за българите...“

- Гоно Йотов. – от Енидже Вардар. Гъркоманин по рождение. Според гръцки автори е първи братовчед на Постол Войвода.

– Стоян Цацов. Първоначално на страната на ВМОРО а после заедно с четата си минава на страната на гръцката кауза./48/

Подобни, но тука вече сърбомански чети и активисти започват активно да действат - сега пък за сръбската цел - показвайки неувереността на все още крехката българска идея. Там където моралната сила на аргумента не може да донесе нужната сила и единство, аргументите на грубата сила, подпльтена с парите на съответните власти и църквите им вече водят до други резултати.

В кипежа на борбите за национално единение сред македонските българи набира сила и мощ идеята на сърбо-македонизма. Проводниците на тази „идеология“ сърбоманите действат крайно безцеремонно и с агресивна жестокост спрямо своите доскорошни братя и сьратници. както и към близките свои родственици - за да прокарат и наложат сърбоманщината. Такива идейни ренегати са:

- Христо Стефанов. Сърбомански революционер от село Старац окръг Буяновац. Действал с чета в планината Козяк.

- Стефан Недич. Роден в село Стругово – Демирхисарско. Първоначално е бил член и активист на ВМОРО. Участвал в Илинденското въстание а по късно става сърбоманин защитавайки Сърбомакедонизма.

– Цено /Александър/ Марков. Офицер от Руската и Българската армия. Активист и войвода от ВМОРО а след това / както пише до селяните от село Вълковие „... станал челик сръбин и сръбски войвода след като му се явява на сън света богородица...“

- Григор Соколов. Български деец на ВМОРО Войвода и участник в Илинденско – Преображенското въстание. След поражението на въстанието прави опит да влезе с четата си на територията на България но българските власти го принуждават да се разоръжи на което той отказва. Последвалата престрелка. Него го раняват и четата се връща а те отиват в Сърбия. Там се свързват с властите след което той става сърбомански четничестки войвода./49/

Това са само малка част от имената на воеводи, били се първоначално за българската идея а по късно преминали на другата страна. Какви са били мотивите и дали само користолюбието ги е тласнало към противниковата страна? Едва ли: Сложни са били процесите протичащи по онова време из земите на ширналия се български етнос. Да не забравяме и двойствената изначална българска природа а именно: - Градивната и съзидателната срещу разрушителната и отричащата. Двете начала отлично изобразени в поезията на великият и нежният Димчо Дебелянов - „През деня неуморно градя апрез нощта без пощада руша..“ Тези две сили характеризиращи

националната ни психология показват душевните борби на българина в лутанията му по пътя на неговото етническо осъзнаване и духовно израстване.

От една страна вече имаме своя Екзархия която формира съзнание и култура чрез използването на разбираемия език на който се е говорело през цялото съществуване в българския ареал. Това осъзнаване за принадлежност и историческа значимост е дало шанс на политическите и националните интеграционни процеси, но в същото време е изкарало на преден пост и различностите диференцирали във времената на липсващата държавност. По този начин в рамките на екзархията при всичките и конкретни дейности се забелязват наченките и на едно по особено явление – не без инспектировката на съседни и не толкова съседни нам държави – а именно явлението Македонизъм./50/ По същите причини а и заради диалектното различие на езика от този по другите части на националното ни пространство, налаганото сръбско съзнание се превръща в доминант, така както и „славоелинистичното“ в земите където елинизма е основна житейска политика. Излиза, че не толкова инструментариумът на екзархията е слаб и незначителен, а методите на околните нам са арогантни и силни. Те са подкрепяни както с финансова аргументация, така и от силната подкрепа на доста по сериозните имперски политически сили. В крайна сметка никой от тях не желае да има друг - многоброен по количество и територия народ. От него все някога ще се появи и държава която имайки вече този си човешки и териториален потенциал все някога ще започне да играе сериозна роля по тези места а и в Европа и дори в Света. В тази посока те имат опита с появилите се значими сили от средата на 19-ти век. Имаме Германската империя и нейната нарастваща икономическа мощ. Имаме и обединеното Италианско кралство с неговите набиращи сили и апети за значимост. Ето защо Великите сили се опасяват от раждането на голямата балканска – Българска сила и задействат всички механизми за блокиране и саботиране на появяването и защото тя би объркала реда, не само на Балканите, но и в Европа – особено Юго-Источна а там интереси имат както Русия така и АвстроУнгария.

Подсетена от тези сили, гръцката пропаганда се възползва от православно съзнание на българското етническо общество което поради консерватизма си и подтиквано от големите икономически и културно – образователни възможности на Патриаршизма приемат да останат в лоното на Цариградската патриаршия. Някои нейни членове дори възприемат и понятието „българогласни гърци“ самовписвайки се по този начин в голямото „Елинистично“ семейство. Доста по късно обаче не малка част от тях вече осъзнават етническата си принадлежност и показват истинската си физиономия. Репресиите и жестоките манипулации със съзнанието, не ги пречупват. Дори по време на втората световна война активно се вписват в новоформираното българско администриране. Не само това, но и в последвалата гражданска война това население е най активно а след това пак то е отново най репресирано и прогонвано. Тогава голяма част от него идват в България да търси спасение. За съжаление тогавашното отечественофронтовско правителство го пренасочва към новосъздадената Съюзна Република Македония по силата на тогавашните договори, институтиращи новоформираната „нация“ на Македонците.

В периода на Илинденското въстание и последвалите войни за национално обединение, духът на българина по тези земи не само избуява с нова сила, но и се

утвърждава като водещо начало в завършека на възраждането по тези земи. Интересното е, че дори и хора с различен от българския етнически произход застават на страната на българската кауза като отдават сили и живот за нейното превъпласание. Такива са македонския евреин Рафел Камхи/51/ наричан още – воеводата „Скендер Бег“ и другият герой – войвода – Пито Гули/52/ от влашки произход. Такива като тях осъзнават значимостта на делото и силата на българската мечта която ги кара да се чувстват достойни, че са част от тази мечта.

Мечтите на местните хора за свобода и общение с най близките си по род и чувства се сбъдват и те най активно участват във формиранията на военните подразделения, държавните структури и културните институции в едно със своите български братя.

Те с гордост наричат себе си Българи като търпят последствията от това както от сръбските така и от гръцките власти. Ярък пример за отстояване на етническата си същност е събитието от 10. 04. 1914 година, случило се в Крагуавец Сърбия. Около 2200 български наборници от земите на Вардарска Македония отказват да положат военна клетва пред сръбското знаме. Над 120 души от тях загиват или безследно изчезват, но това не спира тези млади момчета да бойкотират клетвата поради което останалите са разпръснати по други подразделения без да дадат клетва.

В Предходната 1913 година в околностите на град Тиквеш избухва **въстание**: - Още в подготвянето на балканската война сръбската управа изпраща по македонските земи цивилни емисари които да поемат администрирането и образователно – църковното настоятелство на тези краища. Тези лица притежават неограничени права които им дават възможност да се разпореждат както с имота така и с живота на местното население създавайки значително по напрегната и нетолерантна среда от тази съществувала по османско време. Изхождайки от тезата, че населението по тези краища е Старо-сръбско и асимилирано под влиянието на ВМРО сръбските служби и неправителствената организация „Черна ръка“/53/ провежда активни асимилаторски мероприятия. За сръбските апетити към Македония, ВМРО обвинява Австро-Унгария която тласка Сърбия на юг за да я отклони от Войводина. Всичките тези репресии и гонения довеждат до избухването на станалото по късно известно като Тиквешкото – въстание иницирано и направлявано от ВМРО. От 13-ти до 27 –ми юни се водят люти битки, но въстанието е сломено а жертвите – цивилни и бойци надхвърлят 500 души.

Това не сломява жаждата за справедливост и свобода у местните българи и на 07. 09. 1913 година избухва съвместното българо-албанско Охридско-Дебърско антисръбско въстание. То обхваща целия този район като първоначално има своя успех. Освободени са Дебър и Охрид. На 20-ти септември въстанието вече е разгромено и последват нечувани гонения и погроми. Над 30000 души търсят спасение в България. Без съд и присъда са ликвидирани множество напълно невинни човешки същества. За да се унищожат и последните останали емоционални етнически връзки между българите от свободните части и тези в зоната на асимилацията се стига и до там в предстоящите войни – така както и през Сръбско – Българската от 1886 г. едни срещу други да застанат воювайки кръвни етнически братя. Тимошката и Нишавската дивизии са тези които се бият срещу нашите и дават най многобройните жертви паднали от ръката на братята си така както и в обратния случай.

В по късните следвоенни години управляващите на доминираната от сърбите Югославия провеждат явната си асимилаторска политика по възможно най бруталния и нечовешки начин. На жителите от Вардарската Бановина не се разрешава да общуват на местните български диалекти. Задължават се да премахнат фамиилните си окончания завършващи на /ски - ска/ и ли на /ов – ова/ като ги заменят с /ич/. Тази мярка обаче не може да се наложе поради скритата съпротива на месното население. Тук се намесва сърбо-колонизма и приёмите на насилствените смесени бракове. Освен това възможностите които дава сръбската образователна система допълнително нанасят непоправими поражения в здравината на българската етно-система.

Независимо от развоя и превратностите на тези събития Ньойският договор ликвидира и последните тежнени на нашите сънародници оттатък границите. Те са изоставени на възможността сами да търсят начина си за оцеляване. Стига се дори до там, че управници като Стамболийски и Цанков отказват каквито и да са подкрепящи политически отношения и действия.

В годините когато Царство България администрира тези краища, 1941 - 1944г. армията и редът биват посрещнати с отворено сърце от местното население. Длъжни сме обаче да си признаем допуснатата съществена грешка от българските власти и тя е, че администрирането определено е трябвало да бъде изцяло предоставено на ВМРО а не на пристигналите временно от вътрешността – български чиновници както и проблематиката появила се около налагането като официоз на отдалечилия се вече вътрешен български говор срещу тамошния диалект.

След като отново се оттегляме от неслучилото ни се обиденение, земите и хората отвъд старите граници отново остават сами. Отново са предадени и отново върху окървавените им тела заплющява бича на злобата и омразата. А там. Оттатък! - **Войнишкото въстание в Скопие:** - На 16 –ти декември 1944г. в Скопие няколко хиляди войници и офицери от бившата българска армия и настоящи войници от Македонската войска отказват да се бият на Сремския фронт където биват насочени от Генералния Щаб на Югославската армия. Те отказват с искането да тръгнат към Солун считайки, че това са земите които са длъжни да освободят и затова вдигат Бунт. Този бунт обаче е потушен чрез измама в следствие на което биват разстреляни над 70 офицери и повече от стотина войника. Следващата ситуация през която минават нашите сънародници е „**Македонската кървава Коледа**“ – През януари 1945 година се развихрят най страшните репресии довели до смърта на повече от 25 000 души а над 130 000 са изселени и изгонени от социалистическа вече Македония. Към него трябва да прибавим и Кумановското клане /януари 1945г./ където са разстреляни 48 души обвинени, че са се борили за „ВеликоБългарска кауза“. Такава е ситуацията и със „**Струмишката петорка**“ - Петима Струмишки студента, създават революционна група която е близка до ВМРО и целяща извоюване на независимост за Македония. Те биват арестувани и разстреляни без съд и присъда близо до село Дорломбос на 13 –ти август 1953 година. Такова е и „**Велешкото клане**“ където в затвора във Велес са убити без съд и присъда 53-ма затворници – членове на ВМРО и ММТРО само защото са се чувствали българи. Дори и хора които са били с комунистическо съзнание, но със достойнството на своя произход биват низвергнати и изпратени на „политическата гилотина“ само за това, че не са съгласни с официалната политика и имат своя поглед

по националните въпроси. Такива са Методи Шатаров/54/ и Методи Андонов -Ченто. Ченто е антисръбски настроен, и е радетел за независимост на Македония. Бил е един от организаторите на „Илинденските демонстрации в Прилеп през 1935година“/55/ и е подкрепял Скопския войнишки бунт. Затова по късно всичките му тези така наречени „провинения“ стават причина, да бъде хвърлен в затвора „Идризово“ където намира смърта си. Не може да не споменем и Никола Ключев. Той е първи министър председател на Македония и я управлява в периода от 27 януари 1991г. до 17 август 1992г. Професор е и е университетски преподавател който много добре е познавал както своя така и на македонците произхода. Член и дори през 1997г- председател на ВМРО – ДПМНЕ За него съратника му Александър Лепавцов/56/ казва: - „...*Никола Ключев бе един от малцината политически ръководители, който знаеше истината за македоно-българските отношения и връзки. Той работеше за това – да бъдат смекчени позициите на някои структури в Македония и в България в контекста на отношенията между двете страни.....Той познаваше историята много добре. Македония и България са два клона от едно дърво. Македонизмът в последно време се превръща в шовинизъм.....*“

Подобни са и ситуациите в Северна Гърция или – Егейска Македония. Незавидна е съдбата на изоставените и забравените тамошни българи. По времето на диктатурата на ген. Метаксас на тях им е забранявано да говорят на майчиния си език дори и в домовете си. Тайната полиция и добрололци гърци, са следили и слухтели и само да са чуели и една българска думичка са започвали с репресиите. Такава е била политиката и към другите малцинства, но спрямо българите е била особено жестока и агресивна.

По време на втората световна война и така наречената Българска окупация на тези територии от нашата държава, тук се развиват активни възродителни процеси. Откриват се училища. В църквите се проповядва на разбираем език. Местната управа е в ръцете на местните българи.

Важни изследвания и публикации в тази посока прави проф. Георги Даскалов/57/ който разкрива случилите се неща и събития както в следвоенна Югославия, така и в Гърция отнасяйки ги към съдбата на нашите събратя изоставени на произвола на съдбата, без каквато и да е помощ и подкрепа. По времето на втората световна война около Лерин, Костур и Воден както и по другите населени места на тези краища, под командването на поручик Андон Калчев/58/, се формират местни милиции наречени „Охрана“. Те не само пазят, но и защитават хората и българщината по тези краища. Освен него в ръководството влизат и Пандо Микров, Лука Диманов и Никола Шестоваров. На организацията логистично рамо удря и самия Иван Михайлов. Дейността на „Охрана“ се заключава в подпомагане и защита на културното развитие на районите заети с компактно българско население. Постепенно тя се превръща в териториална защитна сила способна на отпор срещу всякакви странични посегателства. Тъжна е съдбата на ръководителите на „Охрана“. Андон и Пандо са убити от Югославските партизани близо до Битоля. Никола е заловен от гръцките комунисти от ЕЛАС и е разстрелян а Лука е разстрелян от германците след като е набеден от гъркомани, че е сътрудничел с ЕЛАС. Не са пожалени дори и българи – членове на ЕЛАС и Функционери на ГКП. Такъв е Лазар Търповски/59/ и неговите

съратници Ставро Кочев и Атанас Пейков които са активни противници на политиката на юго-сърбизма целяща отделянето на македонците от българските им корени. Те дори издават книги и друга литература на местния – Леринско – Костурски диалект, но с български букви разбираеми и търсени от местните българи. Незавидна и трагична е съдбата на Стефан Клечков и Стефан Шклифов – както и някои други техни съратници. Стефан Клечков като областен в Ксанти спасява близо 40 души евреи и благоустроява този район. Това обаче не попречва на гръцките партизани след като го пленяват да го предадат на новите български власти които пък го убиват по най жесток начин за да му вземат имуществото. Стефан Шклифов, бащата на Благой Шклифов, като милиционер от Костурско е защищал снародниците си от посегателствата и погромите на гръцките и гъркоманските набези по време на немската окупация.

Накрая няколко думи и за **Драмското въстание и Гражданската война**: - Самото въстание всъщност е един метеж, организиран от ГКП с участници гърци / предимно новозаселени бежанци от Мала Азия/ и гъркомани. Някои от селяните са били принуждавани насила и дори под смъртната заплаха за целостта на семействата им. На един етап от матежа към него се включват и гръцките националисти. Бунтът е потушен от българската армия а жертвите и от двете страни са: - Около 3000 гръцки въстанници и около 250 души българи. Разбира се по късно гърците манипулират тези цифри и ги докарват до около 65000 души, но това няма как да е вярно.

В разразилата се по късно „гражданска война“ след края на втората световна война /1946г.–1949/, се сражават комунистите от ЕЛАС/60/ подпомагани от Албания, Югославия и България а на страната на левите сили се бият и местните българи /над 60 % от бойците/ надяващи се, че чрез помощта идваща от България и от Югославия, ще се дадат гаранции, съдбата им да се подобри значително. Краят на тази война и нейното поражение за левите сили е ужасяващ и плачевен. Над милион граждани за разпръснати по различните краища на страната. Близо 60000 души /предимно от Егейска Македония/ напушат Гърция емигрирайки към съседните страни. Отделно 28000 деца са изведени от страната като 20000 от тях са български деца.

Последният и най силен предателски удар е нанесен от отечественофронтовското правителство на Георги Димитров което по договорености с Титова Югославия предава и продава своите братя участвайки в създаването на Македония като народ и „различност“. С ясната целева директива, идваща от Москва и с подкрепата на БКП, както и с интусазираното съдействие на ЮКП на 2-ри август 1944 година в манастира „Прохор Пчински“ изкуственно се създава „македонската азбука“. Следват активни пропагандни и „творчески“ дейности от страна на формираната вече „Македонска република“ и наложилата се македонистка политика. Посяга се и на историята в търсенето на различността и другата идентичност. Днес вече сме на диаметрално различни полюси един от друг. Един етнос – два народа. С това едната България се разделя от другата, но мечтите за обединение не загасват и остават да светят като лъч надежда, че някога - па макар и различни, ще бъдем заедно

Бележки.

1. Втората българия: - Понятието „Втора България“ е въведено от проф. Пламен Павлов и разглежда феноменът с двете независими концентрации на български етнически елемент на Балканския полуостров през първите векове от идването им по тези места. Втората България се отнася за Куберовото заселване с българи – кутригури в така наречените „Керамисийски полета“ - около Прилеп, Битоля и Лерин. „... С присъствието на Куберовите българи свързват и твърде дискутираната археологическа култура – Комани-Круя. Тя е характерна за времето около 7-ми – 9-ти век от новата ера около град Круя в днешна Албания. Там се открива сериозно участие на население за което се твърди, че е свързано със Салтово-Маяцката степна култура от северното причерноморие. Последните открития определят тази култура като елемент от Прабългарската такава.

2. Златна Орда: - Териториално – племенно формирование с тенденциите от средна степен на държавност. Организирана е на север и изток от Дунава – в Поволожието. Основната човешка маса е предимно с кумански характер като към тях се включват и Волжки българи и Мордовци и Марийци както и Хорезмийци.

3. Лангобарди: -Германско племе обитавало левия бряг на Елба като след разпадането на Хунския съюз заема средното течение на Дунава и приема Арианството за своя религия. През 5-ти век проникват в Апенините като византийски съюзници, но през 568 година са вече противници на империята.

4. Аварски хаганат: - Протодържавно формирование основано в Панония /днешна Унгария/ от народа на Аварите сродни им Прабългарски племена и от съюзници на тях други скито-сарматски народи. Хаганатът е създаден през 562 година и просъществува до края на 8-ми век. Теофан пише за тях: -„...През същата година в империята пристигнал странен народ наречен Авари.... Те имали отзад много дълги коси, вързани с панделки и сплетени на плитки а останалата им носия била подобна на другите Хуни...“ Маневмасиевата хроника директно твърди, че „... аварите били по род Хунски и прабългарски...а Баян е бил от рода Дуло“

5. Гримоалд: - Крал на Лагобардите и крал на Италия. Роден е около 600 година и е починал 671 година.от 610 до 625 година е бил в плен на Аварите където опознава характера на племената и народите от тази държава и създава вероятни приятелства и връзки с някои от тях.

6. Иван Микулич: - Археолог, философ, историк и Академик от МАНУ. Той е от Хърватски произход но живее като натурализин гражданин на Македония. Той е ученият който заедно с филолога Блага Алексова /и двамата от Скопие/. Разкриват и обобщават Прабългарското заселване по тамошните норми за историческо поведение. Потвърждават и характера на българското поселение и концентрацията му по тези земи от онова време.Първите заселници в Македония са Прабългарите на Кубер – брата на Аспарух.Това Прабългарско племезаселило Битолското и Прилепското поле, създадо полунезависима държава и след време заело територия до Корча и Елбасан. Това означава, че с Прабългари били заселени и полетата на Ресен и Охрид / т.е. около 1/3 от Македония/..... По нататъшното заселване на Македония се свързва с /бугарското освобождение на Северна Македония

кога водачот на бугарите во Панония - Крум е избран за каган на Бугарите...“
Прабългарски Аули според Микулич са локализирани край Девол, Прилеп и Преспа.
.....Извършена е симбиоза помеѓу прабългари и славенските племенња, кои на широкиот
простор от Дунав на север до Егеј на југ и от Јадран /Адриатика/ до Черното Море на
изток го прифателе заедничкиот етнимон БУГАРИ...“

7. Чудесата на Свети Димитър: - Средно Грџки сборник с „Омили“ от 7-ми век. Той е важен източник за заселването на македонските земи от Българи, Склавини и други народи както и за ранната историја на Балканскиот полуостров. Чудесата са създадени во два различни етапа – от две различни книги. Първата е напишана околу 610 – 620 от солунскиот архиепископ Йоан 2-ри. Во неа са раскажани за 15 случая при които Свети Димитър е помогнал на Солун зацитувајќи го, станали во времето на предшественика му Евсевиј. Втората е пишана през 80-те години на века и е пишана от анонимен автор којто се доближува во описанијата до историческите хронологија и доверливост отколкото во първата книга. „Чудесата“ са историческо свидетелство за времената на заселвания и сблъсъци със Склавини, Авари и Прабългари по тези места.

8. Професор Иван Иванов: - Професор от Тракийскиот универзитет во град Стара Загора. Физик, но с пространни разбирања и интереси по историја, музика и култура. Има публикации както во областа на физиката така и во историјата на българската древност којто са плод на задълбочени изследвания и анализи.

9. Прокопий: - Прокопий Кесарийски: - последниот античен историк. Роден околу 500 година во Кесарија – днешен Израел и починал околу 560 година веројатно во Константинопол. Бил е юридически советник на военачалникот Велизариј и е свидетел на востанието „Ника“. По тоа време императорот на источната Римска империја е бил Юстиниан 1-ви. Самият Юстиниан е с тракийски произход от днешните Северно Македонски земи. Преживува Готската обсада на Рим. Напишал е : - „историја на Юстиниановите војни“ и „Тайната историја“ Епохата на тази историја бележи преминувањето от античното време во средновековието с окончателната победа на христијанството над стариот хероичен духовен пантеон..

10. Захариј Митиленски: - Роден близо до град Газа околу 465 година. Учи во Александрија и Бейрут соодветно реторика и философија. По късно се преселва во Константинопол и работи како адвокат. Той е умерен монофизит и благодарение на добрите си врзки с Императорот е назначен за епископ на Мителини. Захариј пише редица исторически творби којто са ползвани и от други автори. Нај известната е „црковна историја“ којта е запазена и преведена на сирийски от един монофизитски монах /ПсевдоЗахариј/ от Амида. „...Хуните којто убиват Пероз са от источен произход – ефталити којто не са познатите Хуни...“ автора сравнува тези хуни – ефталити с Утигурите и Кутригурите.

11. Агатий: - /Схолостик/. Византијски автор –историк. Живел во периода меѓу 536 – 582 година. Той е с юридическо образование, но е известен повеќе како автор на историческиот труд – За царувањето на Юстиниан којто се јавува како продолжение на трудот на Прокопий Кесарийски и отразува заселванията на балканите от български и други племена.

12. Менандер: *-/Стратег/. През 414 година преди новата ера е стратег на Атина по време на Пелопонеската война. През 405 г. участвал в битката за Егостопами против Спарта където е бил убит от Лисандър. За разлика от него другият **Менандер – /Протектор/** е късноантичен и ранновизантийски историк. Живял е по времето на император Маврикий. Неговия исторически труд състоящ се от осем тома е продължение на труда на Агатий и разказва за събитията от 558 – 582г. като описва пристигането на кутригурите в Тракия. Неговото произведение е продължено от Теофилакт Симоката – 630 година*

13. Арианство: *- Вид християнство приемано днес за ерес, проповядвано от Арий. През 325 година е осъдено и обявено за ерес. Отрича, че Христос и бог имат една природа. До Никейския събор неговата същност е била преобладаващото схващане сред вярващите християни. Значими Ариани са Урфила и Константин Велики.*

14. Теофан изповедник: *- Византийски духовник и летописец – иконопочитател. Роден в Константинопол, но рано остава сирак и бива отгледан от император Константин Копроним. Детските му спомени са регистрирали плаващите айсберги из Черно Море през 764 година. Написал е „Хронография“ чиито цитати гласят: „...В тази година /501 – 502/ така наречените българи, за които дотогава никой нищо не бил чувал нахлули в Илирия и Тракия...“ „... В тази година /513 – 514 / Виталиан завладява Тракия, Скития и Мизия с помощта на множество Хуни и Българи и покорил Анхиало и Одесос...“*

15. Грод: *- Владетел на Кутригурите през 528 – 530 година. Приема Християнството в неговата Арианска форма и се опитва да го наложи сред съплеменници но неуспешно след което бива свален от брат си Мугел. По това време столицата на Кутригурите е Боспор а Таврите и тамошните Траки са част от народа на Кутригурите. / &- Херодот пише: - „... след тази пуста малко по нататък живеят Тисагетите и непосредствено до тях живеят хора които се наричат ИУРКИ. На изток от тях живеят падналите Скити – тоест Склавените а за съседни на тях са били назовани един път Таврите а друг път – Иурките ..“ Помпей Мала ги нарича Турки защото I е било прочетено като T което ще рече, че народът е „Турки“ а Турките е едно славянско обозначение за пастири – говедари тъй като сарматската дума за говедо е ТУР. Излиза, че Симоката назовава Таврите като Турки или – АВАРИ. Таврите са също като Кутригурите Скити – Сарматски Ираноезичен народ и като скотовъдци са отглеждали своите говеда ТУРОВЕ. Това, че са били войни във висока степен, ги прави по късно идеални партньори както на Кутригурите така и на родствените им Авари.*

16. Заберган: *- Името има ирански произход. Кутригурски владетел в периода 550 – 562 година. В съюз е с Аварите и през 559 година заедно нападат северните части на източната Римска империя по времето на Юстиниан I-ви. По късно последният настройва срещу тях Утигурския вожд Синдилх.*

17. Йоан Ефески: *- роден около 507 година в Ингелене – Диарбекир. Епископ и Сирийско – Римски историк от 6-ти век. Привърженик е на Монофизитството / Христос има само една природа/ пише за персийските войни на Маврикий.*

18. Маврикий: - Флавий Маврикий Тиберий Август. Император на Източната Римска Империя - /582 – 602 г./ Историци му приписват авторството на „Стратегикон“. Произхожда от богат арменски род от Кападокия. Издигнат е за главнокомандващ от Тиберий 2-ри. През неговото време в империята навлизат Аварите, Ломбардите, Остготите и Вестготите. Прави реформи – военни и административни на балканите. Освен с Персите води войни с Аварите и Славяните. Съществува определена връзка между Маврикий и ПсевдоМаврикий за което и до днес се спори кой кой е и дали не са едно и също лице.

19. Патриарх Никифор: - Роден е около 758 година в Константинопол. От 806 до 815 година е патриарх. Поради разногласията си с Лъв Арменец е детронизиран. Заточен е и умира през 829 година. Сведения за него дават Теофан Изповедник в „Хрониките“, „Анонимен хронограф за сина на Варда лъв от 9-ти век“ както и в кореспонденцията на Теодор Студит до Никифор. До нас са достигнали особено важните ни „Хронография“ и „Кратка история“ чието авторство е неговото.

20. Павел Дякон: - Роден 720 във Фриули и починал 799 година в Монтекасино – Италия. Теолог, историк и поет. Основно негово съчинение е „история на Лангобардите“. 6 томен източник за историята на Лангобардите от 568 година до 744 като дава ценни сведения за пристигането на Алцек на Апенинския полуостров. За Алцек и неговите българи пишат още както Теофан така и Фредигер. Теофан Изповедник оставя следното свидетелство: - „... В това време българския воевода на име Алцеко, който бе напуснал своя народ – неизвестно по какви причини – мирно дошъл до Италия и отишъл с цялата си войска при крал Громуалд....“ Според Теофан този народ преминава най-напред през Равена и Пентиполи. В историята се споменава и за друг – Алциок който доста преди Алцек е преминал в Италия. Същите сведения дава и Фредигер. Венченцо Д Амико през 1942 години прави значително проучване по тези въпроси и ни споделя, че след приемането на християнството от тези българи, те разпространяват по късно Манихейството и Богомилството – ереси много близки и познати и по нашите земи. Това говори за изначалната арианска и езическа същност на този народ.

21. Ищван Ердели: - Доктор на историческите науки. Завеждащ сектор – археология на ранното средновековие в Института по археология към Унгарската академия на науките. Специалист по история и археология на „скитащите“ народи. Един от авторите и редакторите на 3 – томната „Унгарска археология“. „...в деветия век те изчезват от историческата арена разтваряйки се сред другите народи..“ „...дълги години са живели със сродните им Кутригури както и със Склавините и Гепидите...“ Името авари е повече обиднително на различни ирано езични индоевропейски народи от скитосарматски произход, отколкото етноиндивидуално такова на определен народ макар и да има мнение, че аварите са потомци на жужаните което е едно и също. След разгрома на Аварския каганат от Крум и Карл етнически разнообразният народ на аварите се пръсва като по голямата част от него отива на юг към балканския полуостров където им са дадени възможности за нови поселения и нов жизнен статус от българите с които са близкородствени. Друга част отиват и се заселват в днешна Бавария давайки вероятно името си на тази територия. Трета част остават по старите земи, но

както споменахме най голямата е тази която се спуща на юг усвоявайки земите на към днешна Албания.

22. Теофилакт: Византийски духовник роден на остров Евбея 1050 – 1060 година и е най изтъкнатият сред теолозите от православието от тези времена. По времето на Алексей Комнин е назначен за архиепископ на Охрид което той приема за наказание, но развива активна книжовна дейност в изследване живота на Климент Охридски и останалите Седмочисленици. Върху основата на Охридската Легенда за свети Климент написва Пространното житие на Климент Охридски като там не пропуска да възхвали и делото на Кирил и Методий като набляга и на такъв факт който ни се разкрива: - Вероятната предварителна връзка на Българския княз със светите братя и най вече с Методий. Теофилакт Охридски допринася много и за издигане значимостта на Охридската Архиепископия. **Другият Теофилакт е от Симоката** – Той е късен Византийски историк от 7-ми век. Роден е около 580 година в Александрия. И е починал около 640 в Константинопол. Между 610 -640 служи при Ираклий и развива историко- изследователска дейност като продължава историята на Менандър Протектор написвайки осем-томното си произведение Хистория на старогръцки.

23. Краткото житие на Климент: -Важен документ за делото на Кирил и Методий. Написано е през първите десетилетия на 13-ти век от Димитър Хомотиан. „... Този велик наш отец и светилник на България бил по род от Европейските Мизи.....след време минали Дунава и със страшна сила завзели Панония и Далмация, Тракия и Илирик а и голяма част от Македония и Тесалия...“ – Тези свидетелства подсказват в по голяма степен, че възможния произход на Свети Климент е от западните части на Българи

24. Карпош: - Петър – Повече известен като Карпош е български бунтовник и водач на бунт по западните земи започнал от Македонско. Обявен е за крал под сюзеранитета на Свещенната Римска Империя. Роден е в село Войник. Повежда хайдути в Доспатско. По време на Австро- Турската война в областите на Куманово и Крива Паланка вдига въстание. По късно се установява в Ниш и завзема Смедерево и Видин и през Пирот та до Скопие – 1689година. Негови висши офицери – генерали, са били Страхил войвода и Балчо войвода.

25. Свещенна Лига: - Военно – политически съюз между Свещенната Римска Империя, Венецианската Република и Жеч Посполита както и някои други държави създаден за борба срещу Османската Империя. Договорът е сключен на 05. 03. 1684 чрез съдействието на папа Инокентий 11-ти и по инициатива на Леополд 1-ви Най големият успех на Лигата е битката при Мохач 1687 година и при Зента 1697 при командването на войските от Евгений Савойски.

26. Братя Миладинови, Райко Жинзифов, Григор Пърличев, Йоан Константинов – Джинот, Йоаким Кърчовски, Кирил Пейчинович, Теодосий Синаитски, Неофит Рилски, Павел Божигробски, Натанаил Охридски, Партений Зографски Йосиф Ковачев, Димитър Македонски и други: - Български възрожденски просветни дейци от Македония. Радетели на възстановяването на България в целият и предишен блясък както и на нейния общ литературно-граматичен език с всичките му особености и различности.

27. Карашовени: - Първоначално в района на Банат е имало славянски селища. По късно прадедите на съвременните Карашовени идват от три различни области като най мащабната група били българи от Тимошко. Другата група – Турополци идват от Хърватско. И едните и другите считат себе си за турлаци и това е видно от изследванията на техните обичаи и нрави. В миналото те са били православни, но днес изповядват Римо-католицизма. Днес, а и винаги там се е говорело, на така наречения Турлашки диалект който е много близък до говоритие в Западните покрайнини а и по някои други краища на страната ни и. Според Блазиус Клайнер – Карашовените са преселени български еретици около 1300 година от Видинското царство. За българския характер на тази група говори и Геза Цирбус.

28. Помпей Мела: - Ранно Римски географ роден в Южна Испания град Синтенгера. Живял е между 15 –та и 60-та година а неговата „Описателна География“ е единствен по рода си географски труд писан на класически латински. В него той описва териториите на Европа, Азия и Африка както и залива на Северния океан. Също така той дава данни за Индия и за Каспийско море. Информира ни за „Хипербореите“, Скитите, Испанските поданници, Галия и нейните жители както и доста други Европейски и Азиатски места и народи.

29. Петър Георгиев: - Известен като даскал Пейча. Български учител и просветен деец. Един от известните Пиротски учители през възраждането. Сърбите го смятат за Сръбски просветен деец. Един от синовете на даскал Пейчо е известния български възрожденец езекутиран през 1885 година от сръбските власти – Константин Даскалов. Друг негов син е Алекси Даскалов който до преди 1878 г е бил кмет на Пирот а по късно е общественик от Пазарджик.

30. Ильо Малашевски: - / Дядо Ильо войвода/ - Илия ПопГеоргиев е български хайдутин и революционер. Помощник на Раковски в Легията. Роден е на 28. 08. 1805 година в Малашевската паланка Берово /днес Северна Македония/. От 20 –си годишен хайдутства из планините на Македония. Учасва в 1-ва българска легия – 1861 година. Учасва в Сръбско-Турската война. Помага на генерал Гурко в Руско – Турската война като дори е и един от българските представители в Сан Стефано. Учасва в Сръбско – Българската война . Умира в Кюстендил на 17. 04. 1898г.

31. Христо Македонски: - Български хайдутин и революционер. Роден е през 1834 година в село Тодорак Кукушко. Започва хайдутство в четата на Стоимен войвода. Действията на четата се раьонират в Малашево. През 1862 година влиза в Първа Българска Легия. През 1867 – 68 година е във Втората Българска Легия. Учасва в четата на Хаджи Димитър и Стефан Караджа. След 1869 г. заминава през Цариград за Одеса. Учасва в подготовката на Старозагорското и Априлското въстание. В Сръбско-Турската война от 1876г. води чета от 200 души. Умира в Русе през 1916година.

32. Димитър Беровски: - Роден е през 1840 година в Берово Малашевско в свещеническо семейство. През 1858г. емигрира в Сърбия и се включва в Първа Българска Легия. В периода 1863 – 76 г. поддържа активни връзки със Стефан Веркович - /виден фолклорист, историк, нумизмат и археолог от Босненско-Хърватски произход както и видна фигура от борбите за църковна и национална свобода на българите/. С Арсени Костенцев - /участник в църковно-националните борби на

българите в Македония/. И също така и Павел Шафарик – известен Австрийски историк и археолог от чешки произход разглеждал историята на България и произхода на българите. Участва в църковно-просветните борби по родния си край. По време на Априлското въстание е ръководител на чета в Разловско. В същото време е и организатор на това въстание. Това става след като през 1875 г. в Солун създава революционно ядро около дружество „Българска Зора“. След Берлинския договор той взема активно участие в подготовката и реализирането на Кресненско-Разложкото въстание. Арестуван е поради интриги на руските офицери Калмиков и Войткевич, но за кратко и впоследствие е освободен. Умира на 19 –ти декември 1907 г. в Кюстендилско и е погребан в Долна Грацица.

33. Спиро Джеров - Роден е в Битоля около 1834 година и е брат на ген. Климент Джеров. В 1862 участва в гръцката конспирация на въстанието в Битолско организирано от Леонидас Вулгарис син на Анастас Българин от Пиянец – офицер от българската конница на Хаджи Христо българина/. През 1867 година участва в 2-та българска легия. Също така и в четатата на хаджи Димитър и Стефан Караджа. Загиба на Бузлуджа 1868 година. Братовчед е на дееца на ВМОРО Лука Джеров.

34. Тодор Пеев: - Роден през 1842 година в Етрополе. Учи в Ловеч, София и френския колеж „Сен Беноа“ в Цариград. Председател е на Етрополския частен революционен комитет. Основава комитети в Кюстендил, Радомир, в Осоговския манастир и Крива Паланка. Участва в подготовката на Старозагорското въстание. Работи с Българското Книжовно дружество. След освобождението заема редица важни административни длъжности. Умира /самоубива се/ на 26 – ти 07. 1904 година в София.

35. Константин Робев: - Роден е през 1818 година в Охрид. Завършва гръцка гимназия в Янина където е съученик на Димитър Миладинов. Учи медицина в Атинския университет /1837 – 1838/ години. След това следва във Виенския университет който завършва през 1842 г. Представява Охридчани в събитията станали в Цариград във връзка с броженията срещу патриаршиста – владиката Йосиф /1843 – 1847 /г. Той е един от най образованите българи в Македония от 19-ти век. Полиглот и близък приятел на Димитър Миладинов и Кузман Шапкарев. Води кореспонденция с Васил Левски. Заради Охридското съзаклятие /1880/ е хвърлен в затвора. Умира през 1900г.

36. Михаил Костенцев: - Роден е през 1832 година в Ново Село Щипско. Пребивавал е в Смирна, Москва, Одеса и Иерусалим. Подпомага дейността на Христо Г. Данов във Велес / 1867/ В Крушево прогонва гръцкия владика. През 1874г. в Щип развива книжарска и просветителска дейност. Разпространява „Български народни песни“ от братя Миладинови в София след като се преселил там през 1877 г. Женен е за Мария Томанова от Кратово – българска просветителка. Издава собствена песнопойка. Политически противник е на Стамболов. Умира в 1929г. в София.

37. Димитър Но жаров – Роден през 1832 г. в Неврокоп. Учи в Неврокоп и Сяр. През 1873 г. е учител в училището на Иван Денкоуглу в София. От 1872 г. е член на революционния комитет в Кюстендил. Член е на БРЦК и е касиер на Софийския Революционен Комитет основан от Левски. След освобождението е член на съдебния градски съвет в София. В 1887 е арестуван и затворен в „Черната Джамия“. Освободен е в 1889г. Умира на 04. 09. 1897г.

38. Дяково: - Град в западната част на реп. Косово. Бил е предимно български до средата на 19-ти век. По късно градът постепенно се албанизира. И след първата световна война там вече реално не живеят българи а тези които са останали за да съществуват приемат, че са сърби и в следствие се сърбизират напълно. След Косовската война и те напуцат града отправяйки се към вътрешностите на Сърбия. В града са родени Димитър Наумов – опъълченец и Димитър Обици – революционер както и Стефан Гечев /починал в 1929г./ - Фолклорист и духовник.

39. Село Разловци: - Село намиращо се в община Царево село – Северна Македония, област Пиянец, на левия бряг на река Брегалница. На 07. 05. 1876г. в този край избухва Разловското въстание ръководено от Димитър Беровски и Стоян Разловски което скоро след това е потушено. По онова време селото е било българско – християнско и екзархийско. От това село са и Коте попСтоянов, Стоян Разловски, Спирос Костадинов и др. Съществува легенда, че отец Паусий умира в Разловци през 1806г.

40. Стоян Разловски: - Един от ръководителите на „Разловското въстание“ – Македонската част от Априлското въстание което е разпространено в областите Малешево и Пиянец. Роден и израснал в село Разловци. Свещеник и борец за национална и църковна независимост. След неуспеха на въстанието е заловен и после затворен в Рилския Манастир където се самоубива.

41. Българска Зора: - Българско дружество основано в Солун върху основата на създаденото от Неделя Петкова „Женско Дружество - Възраждане“ /1871 г. / като се формира и мъжка секция. По късно то прераства в революционна група за Македония. Дружеството първоначално е с културно просветна дейност. В следствие то се активизира в църковно-националните борби и през 1875 г. около него вече се създава група, която подготвя и реализира Разловското въстание през 1876г.

42. Натанаил Охридски⁷ - Български духовник деец на българското възраждане в Македония. Охридски и Пловдивски Митрополит. Писател, общественик и революционер. Организатор на Кресненско-Разложкото въстание и Охридското съзаклятие. Роден е в село Кучевице – Скопска Църна Гора. Ярък радетел за самостоятелна българска църква. Учи в Кишинев и Киев. През 1852г. прави опит заедно с Константин Петкович и Партений Зографски да създадат „Българска Матица“ което прераства по късно в „Българско Книжовно Дружество“. Личен приятел е на Георги Раковски, Васил Априлов и Никола Палаузов. На 24. 09. 1872 година е ръкоположен от Антим I-ви за пръв митрополит на Българката екзархия в Охрид. Участва в Кресненско- Разложкото въстание. От 1880 – 1891 управлява Ловчанската митрополия а от 1891 до смъртта си през 1906 г. – Пловдивската.

43. Васил Диамандиев: - Български просветен деец, общественик и революционер. Личен познат на Раковски и привърженик на идеята за единно въстание в Мизия, Тракия и Македония. Води активна съпротива сруцу „Берлинския“ договор като заплашва, че ще вдигне на повсеместен бунт населението на Македония и Охридско.. Водач е на дружество „Македонски глас“ и е един от основателите на „Върховния Македонско – Одрински комитет“. Роден е в 1839 /40/ г. в Охрид. Учи в

Московския университет. Учителствува в Кукуш където влиза в конфликт с Партений Поленски. Участва в Сръбско-Турската война и подпомага българското опълчение. Участва в Учредителното събрание и в Първото Велико Народно Събрание. Относно сръбските цели на Балканския полуостров и във връзка със Сръбско-Българската война той пише следното: - „... Сега когато сърбите пак искат едно бъдещо равновесие на балканите, на гърба на гнилата турска империя, са почнали да агитират за сърбизъм в нещастната Македония с надеждата да увеличат там сръбския несъществуващ елемент, при случай на съединението на Македония към България, да уднеят да отцепят една измислена от тях под името „Стара Сърбия“ част от Македония. Умира в 1912г. в София

44. Комитет Единство: - Организация за подпомагане на българското население от Тракия и Македония останало в рамките на Османската империя след разделянето на сан Стефанска България по решение на Берлинския конгрес. Тя е учредена на 28. 08. 1878г. във Велико Търново.

45. Христо Силянов: - Роден на 24-ти май 1880 година в Цариград. Родителите му са от Охрид. Български революционер и поет, историк и деец на ВМОРО. Учи в Солунската гимназия. Приятел и ученик е на Даме Груев. По време на Илинденското въстание е подвойвода на Михаил Герджиков заедно с Иван Варналиев. Участва в Балканската и Междусъюзническата война. През Първата Световна Война е на проруски позиции. Член учредител е на Македонския Научен Институт. Умира в София на 26. 09 1939г.

46. Македонски Алманах: - Пространен Фото –документален труд, отстояващ българския етнически характер и идеята за Автономия на Македония. Излиза от печат в София през 1931г. изработен е от значими интелектуалци не-малко на брой. Между тях са : - Любомир Милетич, Богдан Филов, Александър Балан, Иван Снегаров, Густав Вайнанд, Леон Ламуш, Енрико Дамиани и други изтъкнати учени. Фотосите са над 3500 и се отнасят за географския обхват и историческата съдба на Македония. Голям е броят на статиите за народни будители от други значими личности на Македония. Днес алманаха е библиотечарска рядкост.

47. Ранни и по Късни Македонисти: - Радетели на една по различна политическа доктрина и национална идеология, основани на тежнениа за по голяма културна различност и етническа диференциация спрямо общия българския корен. Тази идея набира своята идеологическа скорост след първата световна война когато Македония е на практика изоставена от властите на царство България и подложена на асимилаторските политики от Югославия, Гърция и дори от Албания. След втората световна война идеята добива нови висини поради не само непроменените отношения, но и дори засилените такива заради политическото неглежаиране на новата ситуация от страна българските власти. Като ранни македонисти можем да изброим: - Георги Пулевски, Кръсе Мисирков, Петър попАрсов, Димитър Чуловски, Коста Глупчев и Наум Ефрович. Като късен Македонист бихме определили: Лазар Кулишевски, Никола Груевски и Киро Глигоров.

48. Гъркомани:- Хора с български, влашки или албански атнически произход от различните балкански области / най вече от Македония/. Те се смятат за част от гръцката нация както и такива с българско, албанско, влашко или друго

самосъзнание, но признаващи Патриаршията вместо Екзархията. Днес значителна част от тях се считат за гърци а други приемат факта, че като произхождащи от други етноси се явяват емоционално принадлежащи към Елинския свят. Като ранни гъркомани можем да отнесем – Коте Христов, Геле Търсиянски, Вангел Георгиев, Павел Киров, Гоно Йотов, Стоян Цацов. Днешни гъркомани могат да се нарекат такива като министъра от правителството на Ципрас – Панос Каменос /Панайот Каменов/ и с голяма вероятност самият Ципрас.

49. Сърбомани: - Термин ползван в България и в Северна Македония за обозначаване на онези жители на областите Македония, Тимошко и Поморавието които имат български произход, но са избрали сръбското за своя национална ориентация. В Поморавието сърбоманството се появява в средата на 19-ти век като плод на велико-Сръбската доктрина. В Македония тази тенденция се появява към края на същия век. Като ранни и изявени сърбомани можем да определим – Христо Стефанов, Стефан Недич, Цено Марков, Григор Соколов и дори самият Никола Пашич, Ивица Тончев, Йован Филипов Трифоновски /виден учен антрополог застъпва тезата за сръбския произход на македонските жители / се явяват като съвременни такива.

50. Македонизъм: - Политическа доктрина и национална идеология обосноваваща съществуването на македонска идентичност както и на самостоятелна македонска нация. В средата на 19-ти век гръцката пропаганда и образование са тези които пропагандират между македонските българоговорящи, че те не са „варвари – Българи –сиреч татари. Те твърдят, че са потомци на македонците на Александър с цел да ги откъснат от естествения им генезис. Така би се попълнила голямата липса от население с гръцко съзнание с което ще започне да се формира количествено бъдещата гръцка нация. Самата идея за величавостта на Нова Елада е лансирана още във времето на френската буржоазна революция и прогресира чрез Вселенската Патриаршия като ВеликоГръцка такава. Впоследствие идеята за македонството се възприема от някои възрожденци с цел да се противопостави на опитите на гръцката идеология да асимилира това население. Усецайки обаче, че това етническо махало отива в върде опасната противоположна позиция за откъсване на единородни съплеменници и определянето им като паралелни други, то интелектуалци като Петко Рачов Славейков започват да ги критикуват за техните опити да издигнат македонските наречия като български език – Кузман Шапкарев и др. Като ранни – чужди поддръжници на македонизма можем да отбележим: - 1.Александър Ритих / Руски офицер - генерал, картограф и писател. Автор е на редица статии и етнографски карти. Изразявал е идеята , че Русия трябва да обедини и ръководи славянството. / 2. Петър Драганов / Бесарабски българин и руски филолог, поставя основите на Македонистиката чрез редица статии и публикации в Русия. Съществуват три вида македонизъм : - Сърбомакедонизъм, Македонизма на ВМОРО който е и „Български регионален патриотизъм“, Югомакедонизъм/ след втората световна война/ и още един не толкова значим, но достатъчно паразитен – Античен Македонизъм на Никола Груевски.

51. Рафаел Камхи: - Роден през 1870 г. в Битоля. Личен приятел на Даме Груев. Член на ВМОРО от 1894година. След балканската война се мести в Ксанти.

През 1943 година е арестуван от германците заедно със своето семейство с тенденцията да бъде изпратен в Трeблiнка. Със съдействието на редица организации като Македонски Научен Институт и личности като Богдан Филов и ген. Коста Николов той е освободен. След освобождението идват в София където престояват до 1949г. Умира в дълбока старост през 1970 година в Тел Авив

52. Питу Гули: - Роден през 1868 година в Крушево във влашко семейство. Воевода от ВМОРО. Участник във Илинденско- Преображенското въстание като четник и после воевода. Бил е на заточение в Мала Азия а по късно е активен участник и водач на Крушевската република. Противопоставя се на решението да се отстъпи Крушево и в знак на това напуща водачеството. Загива на платото „Мечкин Камък“ на Баба Планина. Синът му – Ташко Гулев е съратник на Тодор Александров и бива убит от сърбите през 1924 година. Другият му син Стерю Гулев – сътрудник на българската полиция в Крушево през втората световна война за да не порадне в ръцете на югославските партизани се самоубива.

Черна рька: - Крайна сръбска националистическа организация създадена през 1911г. Като непосредствена цел тя си поставя присъединяването на Босна и Херцеговина чрез методите на терора. Неин член е Гаврило Прици който застрелва Австро – Унгарския принц и престолонаследник довело до избухването на Първата Световна Война

53. Методи Шатаров – „Старият българин – Шарло“. Деец на БРП/К/ и командир на партизански отряд - „Панайот Волов“ от Трета въстаническа оперативна зона / Пазарджик/. Роден в Прилеп но през 1918г. емигрира в България. Член е и на ВМРО /О/. През 1939г. е изпратен от Коминтерна в Прилеп за да оглави Покраинския Комитет на Македония – филиал на ЮКП. Той застъпва идеята Македония да се отдели от Югославия и се противопоставя на хегемонистичната Югославска политика във Вардарска Македония. След завладяването на Югославия от Вермахта той иницира прехвърлянето на Покраинския Комитет към БРП/К/ след което създава повсеместни български комитети из тези краища. През август 1941г. той и някои други като Перо Ивановски и Коце Стефановски се противопоставят на идеята на Лазар Кулишевски и Тито да се обяви повсеместна партизанска война на България. Изключен е от Комитета и от ЮКП със съдействието на Лазар Кулишевски и под влиянието на Коминтерна чийто председател е Г. Димитров. Явно тенденцията за откъсването на Македония от Българската общност е вече взета и за такива комунисти като „Шарло“ вече няма място в редовете им. Методи Шатаров участва в съпротивата в България но при доста неясни и съмнителни ситуации загива пет дни преди девети септември. След 1944г. повечето от сподвижниците му в Македония са елиминирани както политически така и физически. Днес е частично реабилитиран в Македония а в България за дейността му доста от детайлите биват и все още са – скривани.

54. Илинденските демонстрации 1935г. – Масови демонстрации в градовете Охрид, Прилеп и Скопие против сръбският режим във „Вардарската Бановина“. Демонстрациите започнали на 02. 08 - Илинден от Прилеп. Първа реч е държал Студентът Борко Торевски. Други организатори са били: - Трайко Бошковски

и Методи Андонов. Идеята на демонстрациите е – повече свобода и идентичност. Тези събития били последвани от подобни из цяла Югославия и – така се родила /както казват македонските историци и политици/ - новата, четвърта нация – Македонската.

55. Александър Лепавцов: - Учен, политик и публицист от Република Северна Македония с българско съзнание. Учредител е на ВМРО – ДПМНЕ. Роден 1935г. в град Прилеп. Министър от първото македонско правителство – градоустройството. Баща е на политика Андрей Лепавцов. – професор, доктор и посланник. Също така и съветник на президента на БРЮМ от 2003- 2004г Бивши посланник на Македония в Брюксел 2011-217г. основател и президент на Македонския Евро-Атлантически форум.

56. Проф. Георги Даскалов: - Д-р на историческите науки. Роден на 27. Август 1942г. Преподавател по съвременна Гръцка история и Балканска история в Софийския Университет. Научните му интересите са свързани с Гръцко-Българските и Югославско-Българските отношения както и балканските малцинства.

57. Андон Калчев: - Поручик Андон Калчев е роден е в Костурското село Жужелци през 1910г Той е български офицер, патриот и революционер, преподавател в Лайпцигския университет. Основател е на Доброволческата военизирана организация – Охрана, както и Солунския Български Клуб в Егейска Македония. През септември 1941година той се установява във Воден и започва дейността си по учредяването на организация „Охрана“. За него Стефан Шклифтов от Черешница си спомня: - „...Тогавя България изпрати офицер, поручик от запасо на име Андон Калчев за свръзка со германското командване да не брани нас българите от издевателствата на гръцките полицаи и италианските им приятели....Со неговото идване им се посечеха силите на гръците и гръкоманите.....Добро направи ама добро не пати. Со неговото идване во Костур германците и италианците спреха да обиват безразборно наши и гръци. ...“ Андон Калчев има заслуги за освобождението и на българи заловени от германците като комунистически партизани. Партизанинът от ЕЛАС Коле Пандов си спомня: - „...Калчев издейства Колето, Гилето и братчед ми Слави да бъдат освободени от затвора като невинни българи. Ето за тая работа бе ше дойден Калчева – да не брани нас българите..“. След девети септември той отива в Битоля където е пленен от Югославските партизани и по късно е предаден на ЕЛАС. Осъден е на доживотен затвор, но след края на гражданската война има нов процес и там му е отсъдена смъртна присъда. Разстрелян в Солунския затвор. Последните му думи са „Ура Македония“ За него в паметта на хората остават, прозвището „Костурски орел“ и една ярка следа, - създадена песен в негова памет. „Летел е орел над Костурско“

58. Лазар Търповски: - Роден през 1901г. в село Дъмбене – Костурско. От 1932г. до 1935 работи в Коминтерна в секцията свързана с Македония. Същата година се връща в Гърция и става член на ГКП като влиза и в нейното ръководство. Арестуван е и е съден. Лежи в затвора на остров Егина. Освободен е по настояване на българската легация през 1941г. Чужд е на домогванията на ЮКП към Южна Македония. Заловен е от силите на антикомунистическата съпротива от ПАО и по късно убит в село Имера.

59. ЕЛАС: - *Гръцка НародноОсвободителна Армия. Основана е на 07. 06. 1942 година от Атанасиос Кларас преименува са на Арис Велохиотис. Организацията е прокомунистическа по своята същност. След управлението на Велохиотис и при поемане на командването на организацията от Маркос Вафидис ЕЛАС води битки и с некомунистическите формирания като ЕДЕС, ПАО, Тагмата Асфалияс, ЕККА и други. По време на гражданската война ЕЛАС е подпомагана от България, Югославия, Албания а в първата година и от Италия. По това време и ЕЛАС вече се нарича Демократична Армия на Гърция.*

*** - река Южна Морава.** - *река в Северна Македония, Косово и Сърбия. Извират от Скопска Църна Гора под името Ключева река. / км. След извора си влиза в Косово и при село Кончул преминава на сръбска територия. Познавана е и под името Българска Морава дори в стари сръбски документи. Преминава през Буяновацката котловина, Враня и Лесковац. След град Ниш приема притока си Нишава и при Сталач се слива със Западна Морава давайки началото на Велика Морава – западен приток на Дунава.*

**** - Стоян Райчевски.** – *Родом от Бургас. Политик, журналист, писател историк и изследовател. Изследвал е сръбско-българските отношения в контекста на живота и съдбата на българите в Сърбия и България и морското дело от средните векове. Бил е уредник на музеите в Несебър, Созопол и Малко Търново.*

Февруари 2020
Стара Загора